

Den professionelle lærer

KIRSTEN BITSCH SØRENSEN

Kirsten Bitsch Sørensen

Studienummer: 20081486

Master i læringsprocesser, Det Humanistiske Fakultet,
4.semester

Vejleder: Birthe Lund

Aflevering: 20.12.18

Masterspeciale ”Den professionelle lærer”

Normalsider: 33

Tegn med mellemrum: 94.201

HVAD ER EN LÆRER?	5
PROBLEMFÖRMULERING	6
PROBLEMFELT	6
METODER OG TILGANGE	8
HVORFOR HOLDE SKOLE?	9
BEGREBSAFKLARING - SAMFUND	9
Det traditionelle samfund	10
Det moderne samfund	13
Det senmoderne samfund	15
LÆRERIDENTITET	21
Læreridentiteten – krav til viden	21
Læreridentitet - lønarbejdet	26
Læreridentitet – det interpersonelle	28
PROFESSION OG TILLID	29
KONKLUSION	33
KRITIK AF METODE	33

Abstract

In 2014 a new school reform entered into effect. With this reform a multitude of conditions changed in teachers working conditions. The months leading up to the reform was plagued by strikes and lockouts. In the end the teacher lockout was ended by a legislative intervention, which later resulted in the new school reform. With this legislation, the government introduced day school, by which is meant full presence of the teachers, this came as a result of a change in view of teacher's job description and in connection with the public debate regarding the working hours of teachers.

This master thesis focuses on the importance of the relationship between state and profession and its future impact on the teacher professions development and job description in the school. In the thesis I have investigated whether the relationship historically has changed its character, and what this means for the professions identity and development.

The thesis approach is phenomenological with a historical and sociological angle and is based on using a literary approach to the thesis problem statement. To do so historical e-articles written by Danish historians, as well as pedagogical, didactic and sociological theorists from published literature is used to enlighten the more pedagogical and didactic dimensions.

As the concept of *profession* is central, this thesis has sought to enlighten it using Anders Møllander and Lars Inge Terums (ed.) book *Professionsstudier*, chapter *Profesjon og tillit*, in which Harald Grimms expresses his understanding of profession I relation to trust. This angle was chosen, as the goal of the new reform aims to regain trust in the school through respect for professional knowledge and practice.

The school reform in 2014 also provided a new purpose description for the schools. This implies implicitly a changed view of learning, that has changed from a social constructivist understanding to a cognitivist understanding of learning. Henceforth schools shall “...give the students' knowledge and skills, which prepares them for further education”. This changed the demands on the teachers' teaching.

The cognitive understanding of learning is defined using Jean Piagets learning concept accommodation, which consists of two processes: assimilation and accommodation.

The new requirement for the schools to produce human capital caused a change in the didactic requirements for the teachers. The didactic approach used is compared to Thomas Ziehes understanding of the young people of the late modern society, taken from the chapter “God anderledes” in *Didaktik og professionsudvikling – a compendium*.

Finally, a presentation is given of the implementation and success criterions of the reform through the inclusion of a chronicle on the subject in conjunction with quantitative studies and citations from teachers.

The master thesis is rounded off with a conclusion and a criticism of methods use

Resume

I 2014 trådte en ny folkeskolereform i kraft. Med den fulgte en række ændringer af lærernes arbejdsforhold. I månederne op til reformen var en tid præget af strejker og lockout. Lærellockouten blev afsluttet med et lovindgreb, der senere førte til folkeskolereformen. Med lovindgrebet indførte regeringen fuld tilstedeværelse af lærerne, som følge af et ændret syn på lærernes arbejde og i forlængelse af den offentlige debat om lærernes arbejdstid. Fremadrettet skal lærerne forberede sig på skolerne.

Dette speciale har derfor sit fokus på betydningen af forholdet mellem stat og profession for lærerprofessionens udvikling og opgave i skolen. I specialet undersøgte jeg om forholdet historisk har ændret karakter, og hvad dette betyder for professionsidentiteten og professionsudviklingen

Specialets tilgang er historisk - sociologisk og bygger på en litterær tilgang til specialets problemformulering. Hertil er anvendt historiske e-artikler skrevet af danske historikere, samt pædagogiske, didaktiske og sociologiske teoretikere fra trykt litteratur til belysning af de mere læringsmæssige og didaktiske dimensioner.

Da begrebet profession er centralt, er dette begreb søgt belyst gennem Harald Grimms forståelse af profession i forhold til tillid fra Anders Molander og Lars Inge Terums (red.) bog *Professionsstudier*. Denne vinkel blev valgt, fordi der i målsætningen i den nye reform sættes ind på at genvinde tilliden til skolen gennem respekt for professionel viden og praksis.

Folkeskolereformen i 2014 medførte også en ny formålsbeskrivelse for folkeskolen. Heri ligger implicit et ændret læringssyn, der går fra en socialkonstruktivistisk læringsforståelse til et kognitivistisk læringsforståelse. Fremadrettet skal skolen "... give eleverne viden og kundskaber, der forbereder dem til videre uddannelse". Dette sætter ændrede krav til lærernes undervisning.

Den kognitivistiske læringsforståelse valgte jeg at redegøre for gennem Jean Piagets læringsbegreb akkommodation, der består af to processer: assimilation og akkommodation.

Kravet til skolen om at uddanne human kapital medfører ændrede didaktiske krav til læreren. Den didaktiske tilgang til stoffet er holdt op mod Thomas Ziehes forståelse af det senmoderne samfunds unge. Hentet i kapitlet "God anderledeshed" i undervisningen.

Endelig gives der en redegørelse for reformens implementering og succeskriterier gennem inddragelse af en kronik om emnet sammenholdt med kvantitative undersøgelser og citater fra lærere.

Specialet afrundes med en konklusion og en kritik af metoder.

Hvad er en lærer?

Jeg husker det som ydmygende denne kølige aprilmorgen, hvor biler i lange korteger kørte ad morgenvant vej. De fleste bilister havde blikket fast rettet mod trafikken, nogen dyttede, nogle rullede vinduerne ned, vinkede og kom med opildnende tilråb. Jeg stod mellem hundredvis af kollegaer i røde t-shirts langs en af hovedvejene i indre by. Vi var lockoutet, smidt ud.

I fænomenologien er grundtanken, at man bør være åben i sin tilgang til andre menneskers beskrivelse af en oplevelse. Her er det væsentligt at belyse fænomener, som de er i sig selv. Sådan mener Husserl ifølge Jacobsen, Tanggaard og Brinkmann i deres tekst om netop fænomenologi (Jacobsen, Tanggaard og Brinkmann:217). Dette anslag i en videnskabelig tekst er atypisk, men specialet er et kvalitativt forskningsprojekt, hvor jeg interesserer mig for *hvordan* noget opleves. Her anslaget med en beskrivelse af en lærers frustration. Resten af specialet vil omhandle min optagethed af *hvordan* samfundsudviklingen påvirker lærerfagets identitet og de krav der stilles til fagets udøvere – lærerne.

Billedet og dermed forståelsen af en lærer har gennem de sidste åringer været et omdiskuteret emne, både internt i egne fagrækker, men også i den offentlige debat. Hvad er en lærer egentligt, hvilken opgave er læreren sat til at udføre, og hvordan forventes denne opgave løst? I 2013 førte et fejlslagen forhandlingsforløb til, at størstedelen af danske overenskomstansatte lærere blev lockoutet. I lockoutens kølvand fulgte ændringer af arbejdsforhold for lærerne som faggruppe.

Jeg er uddannet lærer og har i mit tolvårs virke været glad for mit fag. Efter lockouten og skole-reformen i 2014 går arbejdstidsbestemmelserne fra at være centralt bestemt til at være centralt lagt ud til de enkelte skolers ledere. Heldagsskoleprincippet og fuld tilstedeværelse for lærerne bliver indført. I tiden herefter oplever jeg, at flere kollegaer føler sig udbrændte og har mindsket lyst til at fortsætte i faget, samtidig oplever jeg, at lærernes arbejde og arbejdstid er til debat i medierne. I årene efter reformens gennemførelse fratræder flere af mine kollegaer, dels som en fremrykket pensionering, dels som skift til andre erhverv. Udbrændtheden og de mange fratrædelser fra faget opfatter jeg som værende problematisk, da elevtallet ikke er faldet tilsvarende.

I dette speciale vil jeg derfor undersøge, om der reelt er sket en ændring i forholdet mellem stat og profession, og i så fald hvilke betydninger det har til professionsidentiteten. Derfor bliver min problemformulering følgende:

Problemformulering

Hvordan defineres lærerprofessionens arbejde internt og eksternt, og hvilken betydning har dette for professionsudøvernes interesse for at varetage professionens opgave?

For at kunne svare på min problemformulering ser jeg en nødvendighed i at have et underspørgsmål, hvis funktion bliver at støtte og holde kursen mod en senere konklusion på problemformuleringen. Underspørgsmålet vil ligeledes være det, der danner strukturen i opgavens afsnit. Mit understøttende spørgsmål er som følgende:

Hvad karakteriserer forholdet mellem samfundsmæssige og hvordan afspejles dette i formålsparagraferne til skolen?

Problemfelt

Mandag d.1.april 2013 bliver 67.000 overenskomstansatte lærere lockoutet af de offentlige arbejdsgivere, som resultat af en fejlslagen overenskomstforhandling mellem Lærernes Centralorganisation (LC) og Kommunernes Landsorganisation (KL).

Et af den forudgående forhandlings centrale omdrejningspunkter er lærernes arbejdstid, som traditionelt set har været forhandlet mellem arbejdsgiver og lønmodtager. Gennem årene har lærerne i disse forhandlinger afstået fra en højere løn mod eksempelvis aftaler om aldersreduktion og en særlig timepulje til klasselærerarbejdet (Christensen, 2013:10). Lærernes arbejdstid er ved forhandlinger i 2008 opdelt i en forberedelsestid og en undervisningstid, hvor undervisningstiden ikke må overstige et ugentligt loft på 25 timer. Ved overenskomstforhandlingen 2013 fremsættes der krav fra regering og lærernes arbejdsgivere, KL, om at denne arbejdstidsfordeling lægges ud til de enkelte skolers ledere, som fremadrettet kan fordele lærernes arbejdstid efter skoles behov samt en fjernelse af 25-timers reglen. Lærerne afstår fra en sådan aftale.

I medierne opstår en heftig offentlig debat om lærernes forberedelsestid. Der er mange eksempler at referere til, men et tilfældigt valgt eksempel er et debatindlæg, bragt i Politikken 19. marts 2013, her stiller en ortopædkirurgs speciallæge, der er far til to børn i folkeskolen, spørgsmålstegn til det korrekte ved lærernes fastholdelse af forberedelsestiden. Han mener, at lærerne har den fritid de behøver, lange ferier og at de tager børn og forældre som gidsel i forhandlingerne. I stedet bør lærerne være med til at udvikle folkeskolen, "*så børn uddannes bedre end deres forældre*". Udtalelsen er bare en af mange, der fylder i mediedebatten om lærernes arbejdsindsats. Lægens holdning til en faggruppes arbejdstid, udspringer tydeligvis af sammenligningen med hans egne arbejdsforhold. I kronikken spørger han *hvor meget*

forberedelse tror du lige din ortopædkirurg har? Her anvender kronikøren patos, og spiller på læserens følelser idet læseren som flertal godt kan sætte sig ind i behovet for en måske livsnødvendig operation. Men lægen anvender også etos, da han i dække af sin egen profession, der typisk opfattes autoritær¹. Kronikøren henviser til sin egen profession og den forberedelsestid han og kollegaerne har til deres praksisudførelse – operationer. Kronikøren mener det handler om at være på og yde denne service

samfundet kræver af de respektive faggrupper, der er sat til at udføre disse krav. Den megen medieomtale tilskrives efterfølgende at have ændret danskernes syn på lærerne. Målinger foretaget af A&B Analyse for Altinget.dk i 2013 viser således, at 38% af 1031 adspurgte danskere efter lockouten synes dårligere om lærernes arbejdsindsats (Scheel,2013).

Lockouten slutter fire uger senere, d. 26. april 2013, ved at regeringen foretager et indgreb og ændrer lærernes arbejdstidsaftale, der bliver vedtaget som lov, Lov 409. De indgåede aftaler om arbejdstidsforhold bliver ikke kompenseret med tilsvarende løn. Professor fra KU, Jesper Due, påpeger, i en artikel i fagbladet *Folkeskolen* at "den danske model", hvor den offentlige sektor forhandler sig tilrette, med lovindgrebet ophører. Den offentlige sektor har hidtil været politisk styret, men fra april 2013 er forholdene mere lig det private arbejdsmarkeds løn og arbejdstids diktater, et område der er styret af det globale marked og ejendomsret (Folkeskolen,2013).

KL skriver på deres webside², at lockouten var den eneste måde, hvorpå de kunne frigøre sig fra aftalen i 2008.

På grundlag af dataudtræk i en komparativ undersøgelse mellem 35 kommuner foretaget Kommunernes Landsforening (KL) 2011-12 en undersøgelse af 14.800 lærere på 450 skoler. Undersøgelsen viser i resultatet af den disponible arbejdstid for lærere, at: *arbejdstiden i et skoleår udgør 1.924 timer for fuldtidsansatte, inkl. ferie og søgnehelligdage. Arbejdstiden svarer gennemsnitligt til 37 timer pr. uge eller 7,4 timer pr. arbejdsdag* (KL,2012)

Undersøgelsen ligger til grund for den udtalelse Børne- og undervisningsministeren udtaler i forbindelse med fremlæggelsen af regeringens udspil: "Lærerne underviser i gennemsnit eleverne 16 timer om ugen. Kunne vi ikke gøre det anderledes, så lærerne for eksempel underviser 18 timer? Så er der stadig 19 timer tilbage til, at lærerne kan forberede, lave skole-hjem-samarbejde og løse de andre opgaver, som også er vigtige"

Undervisningsministerens udlægning om lærernes arbejdstid brænder sig fast i befolkningens bevidsthed og præger diskursen af "en lærer"

Et centralt punkt i reformen bliver et regeringsmæssigt ønske om at genopbygge samfundets tillid til folkeskolen, om varetagelse af den opgave skolen er pålagt. Tilliden søges genoprettet gennem professionel viden og praksis. (Undervisningsministeriet, 13.juni. 2018)

¹ Lægeprofessionen kategoriseres som en klassisk profession. Denne begrebsforståelse vil jeg redegøre for i et senere afsnit i opgaven.

² <http://meretidsammen.dk/fakta-om-lockout/> . KL's webside med spørgsmål og svar om lærer lockouten.

To år efter lockouten viser tal fra Danmarks Lærerforening en stigning på 31% lærere, der forlader folkeskolen. Ses der specifikt på lærere i alderen 35 – 54 år er andelen af frarejste lærere fra folkeskolen 60%. (KRL, 2015). Dette resultat understreges af en et følgeforskningsprojekt foretaget af Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SIF) i 2015. Rapporten viser at der er sket en markant stigning på 164% fra 2013 – 2015 i manglen på kvalificerede lærere baseret på skøn fra skoleledere.

Metoder og tilgange

Min metode i dette speciale er kvalitativ, da jeg er optaget af at beskrive forholdet mellem samfundets udvikling og de krav der stilles til professionens identitet. Med specialet søger jeg at finde en forståelse af konteksters påvirkning af en faggruppes selvopfattelse og samfundets opfattelse af samme faggruppe. Mit underspørgsmål er styrende og jeg vil søge et svar herpå ved at redegøre for en historisk udvikling af samfundet sammenholdt med de krav samfundet har til skolen vist i formålsbeskrivelser til udvalgte perioder. Perioderne er valgt, hvor jeg skønner der har været en markant ændring fra foregående formålsbeskrivelse. Et er dog samfundets krav til skolen, men det er også relevant at se på, hvilke krav samfundet stiller til den der skal udføre disse krav – læreren.

Derfor vil jeg kort give en historisk gennemgang af den udvikling læreruddannelsen har gennemgået, samt af de krav der stilles til lærerens faglige viden og kunnen samt inddrage kvalitative undersøgelser med interview af lærere. Min tilgang til specialet er fænomenologisk, da mit genstandsfelt er andre mennesker. Fænomenologien kan ifølge Jacobsen, Tanggaard og Brinkmann i bogen *Kvalitative Metoder – en grundbog* (side 217), både betegnes som en metode og som en tilgang. Begrebet fænomenologi stammer fra græsk af ordet *phainomenon* og betyder "det som viser sig", hvilket kan videreføres til at lære. Fænomenologi drejer sig altså om læren om det, der kommer til at ske. Denne videnskabsteori sigter på at forsøge at forstå og fortolke mennesket. I fænomenologien anses mennesket som et emotionelt væsen præget af følelser, meninger og tilbøjeligheder, der kun forstås af individet selv. Menneskets forståelse af omverden bygger på de erfaringer, vi har med os. I bogen *Kvalitative metoder – en grundbog*, siger forfatterne³ : At i hermeneutik, ifølge Merleau-Ponty, opnås forståelsen af et menneske kun ved en tolkning af de bagvedliggende faktorer som fx historien. På samme måde anvender Giddens begrebet strukturation, som skal forstås som de sociale praksisser, hvor igennem vi skaber vores identitet. Jeg vil senere gennem strukturationsteorien forklare, hvordan læreridentiteten skabes. I en fænomenologisk forståelse kan mennesket kun forstå andre mennesker via selvindsigt. Herved vil der aldrig kun være ét rigtigt svar, men differentierede opfattelser af, hvad der er det rigtigt eller forkert. Oplevelser vil derfor altid bero på et skøn, som man søger en forklaring på. I den fænomenologiske tilgang skabes derved sammenhæng mellem indledningen og tilgangen til opgaven, hvor jeg søger en forklaring på, hvad og hvem der skaber billedet af lærerprofessionen.

³ Bo Jacobsen, Lene Tanggaard og Svend Brinkmann. Kap.11 Fænomenologi

Afsættet i mit speciale er induktivt, da udgangspunktet er en konkret situation, hvor jeg gennem min arbejdsdag oplever ændringer i mine arbejdsforhold, hertil knytter jeg først en udredning af den historiske udvikling der har været på forholdet mellem profession og stat samt en samfundsteori. Derudover vil mit arbejde med specialet være deduktivt, da jeg med udgangspunkt i en læringsteori og en didaktisk model samt de generelle antagelser jeg finder på lærerprofessionen, tester antagelserne på lærerens undervisning.

Udvikling der i specialet vil jeg indbringe ny viden gennem en induktiv og deduktiv, idet mit arbejde er baseret på udvalgte dokumentariske kilder og statistikker, der understøtter det dokumentariske. Ud fra et fænomenologisk syn vil det derfor være legalt, at jeg, med de valgte eksempler, generaliserer, da tilgangen stadigvæk er åben for modsvar.

Den seneste formålsbeskrivelse i 2014 vil jeg gå yderligt i dybden med, da det er denne formålsbeskrivelse, der er optakten til dette speciale. I den seneste formålsbeskrivelse ser jeg et ændret læringssyn fra det foregående i 1993, hvilket får mig til at sammenligne på de to læringssyn der ligger implicit i de respektive formål. Sammenligningen fører mig til en redegørelse af en didaktisk model, hvor skismaet fra at gå fra et dannelsessyn til et Curriculum syn understreger et ændret forhold mellem stat og profession og derved professionsidentiteten.

Opgaven sluttes af med en konklusion i forhold til de spørgsmål der stilles i problemstillingen.

Hvorfor holde skole?

Afsejler skolen et samfund og dermed lærerens opgave? Da jeg ønsker at inddrage hermeneutikken i forståelsen af lærerprofessionen, er det oplagt at se på det historiske element, da hermeneutikken siger, at man kun kender et menneske, altså læreren, ved at kende fx den historiske bevæggrund for handlinger. I afsnittet vil jeg redegøre for tre samfundsforståelser: det traditionelle, det industrielle og det senmoderne. Disse samfundsforståelser fører til seks epokers skolesyn, som vises gennem formålsbeskrivelserne til skolen.

Begrebsafklaring - samfund

Begrebet samfund kan anvendes og forstås forskelligt, alt efter hvilke referencer begrebet tillægges. I en naturvidenskabelig forståelse vil samfund forstås som et organiseret individfællesskab med en stram struktur, hvor de enkelte enheder er tillagt en bestemt funktion fx myrerne i en myretue. Ifølge historikeren Knud Erik Hellers artikel *Samfund* i Den Store Danske Encyklopædi, er der ved anvendelse af det engelskinspireret begreb *civil society* i brug, er der derimod en dualistisk forståelse. Her modsættes stat, som et politiske system, med samfund der underforstået inkluderer de kulturelle, de sociale og de økonomiske forhold, der er mellem et lands indbyggere (Heller, 2009). Der opstår herved et modsætningsforhold mellem det offentlige og det private område, hvor staten tillægges en mere negativ værdi. Inden for moraletikken, der

taler om dyder, pligter og konsekvenser, viderefører man modsætningsparret fra at være stat-samfund, til et individ-samfunds modsætningsforhold.

følge Den Store Dansk Encyklopædi kan en grov skitsering af den klassisk konservatistisk forståelse af begrebet samfundet dække over en række institutioner, der er underlagt statslig kontrol og udfylder væsentlige funktioner (Heller, 2009) som fx skolen. Hvorimod en nydansk sociologisk forståelse udelukkende beror på de sociale, økonomiske og kulturelle relationer der er mellem et lands indbyggere. Altså den samme forståelse som der ligger indlejret i den politiske forståelse af delbegrebet stat-samfund. I den nydanske forståelse opbygges samfundsrelationerne gennem en lang historie med traditioner italesat gennem et fælles sprog (Heller, 2009). I min gennemgang af de tre samfundsstrukturer vil jeg holde mig til den sociologiske forståelse af begrebet.

Det traditionelle samfund

Ifølge Heller beskriver den tyske sociolog og filosof Ferdinand Tönnies (1855-1936) det traditionelle samfund og kendes især for to begreber om sociale relationer mellem mennesker: *Gemeinschaft* og *Geshellschaft*. *Gemeinschaft* er de følelsestætte relationer mellem ligesindet og bygger på et nært kendskab til hinanden fx kollegaer i en faggruppe eller forholdet mellem lærer og elev. *Geshellschaft* er næsten det modsatte, idet relationerne her er sporadiske, følelsesmæssige uforpligtigende og bygger på kontrakter og penge fx arbejdsgiver og lønmodtager (Heller, 2009). Tönnies mener dominansen af de to begreber, altid vil afløse hinanden i et samfund. Det traditionelle samfund er et normstyret loyalt samfund bundet sammen af følelsestætte relationer. Den individuelle frihed er begrænset og styres af en patriarkalsk familiestruktur. Normen sættes af religiøse overhoveder. Tid er ikke en betydningsfuld faktor, da den teknologiske udvikling først er i sin vorden, hvilket gør at befordring og kommunikation foregår langsomt. Størstedelen af individerne i et traditionelt samfund erhverver sig ved landbrug (Heller, 2009)

I en artikel i Stanford Encyklopædia of Philosophy definerer den franske sociolog Jean Baudrillard⁴ (1929-2007), det traditionelle samfund som præ-moderne. Han siger, at samfundet er bygget op omkring symbolske værdier som fx religion og magt. Ud fra denne værdiforståelse danner borgerne i et samfund deres identitet. Er du født i fattige kår, er det guds vilje! Slår høsten fejl, er det Guds vilje! Samfundets borgere accepterer det som en naturlov på samme måde, som de accepterer, at magten er centreret hos ganske få. Kirken har magt og monopol på viden. (Baudrillard, 2005)

Fra det traditionelle samfund kan der trækkes paralleller til det billede, der kan tegnes af det danske standssamfund omkring år 1800, hvor den første almueskolelov stadfæstes. I 1801 tæller Danmarks befolkning 930.000, hvoraf 722.000 er bosat på landet og erhverver sig ved landbruget (Bonderup, 2009). Samfundet er patriarkalsk opbygget og kirken sætter normen (Bonderup, 2009). Samfundet er stabilt, fordi samfundsborgerne accepterer deres skæbne: at være

⁴ Baudrillard var stærkt inspireret af Karl Marx

født ind i en stand. I perioden lovfæstes Landboreformen, hvis sigte er at få bønderne til at erhverve sig jord fra godsejerne, flytte ud fra godserne, og dyrke jorden egenhændigt. Den teknologiske udvikling er i sin begyndelsesfase, men landbruget mekaniseres delvist. Hjælpende hænder fra alle i familien er dog stadigvæk et nødvendigt. I et samfund, hvor indtægten er yderst påvirkelig af vejrlig og fysiske kræfter opstår tætte relationer, familie og nærmiljø får værdi. Dels fordi befording og kommunikation over afstand er besværligt, dels fordi der i familien og i nærmiljøet hentes hjælp økonomisk og socialt. Et stabilt samfund opstår. Den patriarkalske struktur, den teknologiske begrænsning, nærmiljøets værdi og religionens normsættende dominans er sammenfaldende både i Tønnes teori og i det dansk 1800talssamfund. I 1800-tallets traditionelle samfund, hvor kirken sætter normen, opstår der et behov for at befolkningen kan læse, så kristendommen kan udbredes gennem selvstændig tekstlæsning i bibelen, men også fordi landbrugslandet Danmark bevæger sig mod det frie marked, hvilket kræver at en bred del af landbobefolkningen lærer at læse, skrive og regne. I perioden udkommer som et led i kristendomsforkyndelse mange samler skrevet på dansk af N.S.F. Grundtvig og B.S. Ingemann, der begge er præster (Erbert,2018). Aviser, magasiner og bøger bliver hverdags genstande, hvor ny viden og informationer til brug i dagligdagen kan tilegnes ved læsning (Weinreich,2012).

I Danmark er der i alle købstæder etableret latinskoler, som står for uddannelse af drenge, der senere i livet skal blive præster (Holm-Larsen,2016). Overklassens drenge sendes til anerkendte kostskoler i udlandet, og rundt om i landet er der etableret skolestuer, med gratis undervisning af landets fattige børn. Forståelsen for, at man med en skole for alle kan danne børnene til gode kristne, samt den pietistiske grundtanke om et nøjsomt og flittigt liv, danner grundlaget for Almueskoleloven i 1814. Ansvar for børns læring samles og overtages hermed delvist af staten, idet der sker en institutionalisering af børns skolegang. Skolevæsenet bliver i praksis dog todelt med en almueskole for landboerne og en for købstæderne. Derudover laves et særskilt regulativ for skolerne i København (Weinreich, 12). Med Almueloven indføres der skolepligt for alle danske børn indtil konfirmationsalderen.

I Almueskolelovens formål fra 1814 står der:

Ved Børnenes Underviisning skal der i Almindelighed tages Hensyn til at danne dem til gode og retskafne Mennesker i Overensstemmelse med den evangelisk-christelige lære; samt til at bibringe dem de Kundskaber og Færdigheder, der ere dem nødvendige for at blive nyttige Borgere i Staten.

(Folkeskolen.dk)

Formålsbeskrivelsen er kortfattet, og som det fremgår af formålsbeskrivelsens §1, pålægges skolen to opgaver. Den først er dannelseselementet. Skolen skal danne børnene til *gode og retskafne Mennesker i Overensstemmelse med den evangeliske-christelige lære*. Undervisningspåbuddet faldet godt i tråd med samfundsstrukturen, der normmæssigt styres af kirken. Kirken er et magtmonopol og gennem formålsbeskrivelse kan den kristne livsanskuelse danne norm og magten indirekte opretholdes. Den sidste del af formålsbeskrivelsens udspringer af statens filantropiske interesse i at forbedre befolkningens sociale og økonomiske forhold. *bibringe dem de Kundskaber og Færdigheder, der ere dem nødvendige*. Mange danskere er analfabeter, så en tvungen skolegang, hvor der sættes ind over for læsning og skrivning vil medføre en

opkvalificering af arbejdskraften (Holm-Larsen,2014). Fagene læsning, skrivning, regning og katekismen og fædrelandshistorie udnævnes til at danne grundlaget for børnenes viden, men i byskolerne undervises også i fysik og biologi som naturfagshistorie. Endvidere præciseres dannelseselementet i et bilag til formålsbeskrivelsen. Her tilskyndes læreren til at synge med børnene *"Underviisningen om Formiddagen begyndes altid med andægtig Sang"*, lære dem at træffe rigtige valg /"... indprente dem Agtelse for Sandhed og Retskaffenhed.", ærbødighed samt om hygiejne *"...omhyggeligen paasee, at Børnene holde sig reenlige."/* I samtiden lader socialt højerestående folk sig blandt andet inspirerer af Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), der tror på et frit folk, der af fri vilje skaber et samfund, der ikke vælter staten (Holm-Larsen,2014), men også af Johan Heinrich Pestalozzi (1776-1827), der præger den pædagogiske debat. Pestalozzi er inspireret af Rousseaus tanke om det frie menneske. Derfor understreger bestemmelsen om, at landbobørnene kun skal gå i skole hver anden dag, da børnenes arbejdskraft er en nødvendighed for forældrene, forståelsen af loyalitet der præger det traditionelt samfund, som det beskrives i afsnittes begyndelse.

Skolegangen understøtter Landboreformen, der samtidig med, at den er samfundsudviklende, skaber en skæv social fordeling. Ikke alle bliver selvejende gårdmænd. På landet opdeles landbofolket i selvejende gårdmænd med relativt store jordlodder og medhjælpere, husmænd der ejer lidt mindre og nederst daglejere, der ikke har egen ejendom. Proletariatet, der jo har lært at læse og skrive og i skolen og opnået *Kundskaber og Færdigheder, der ere dem nødvendige for at blive nyttige Borgere*, søger mod byerne, hvor de erhverver sig ved håndværk og servicefag (Heller,2009). Analfabetismen er udryddet i slutningen af 1800-tallet. En undersøgelse af unge mænds skolekundskaber fra 1873 viser følgende:

Kundskabsundersøgelse af 9.131 rekrutter fra 1873

Af disse kunne:	antal	%
skrive almindelig sammenskrift og læse både tryk og skrift	7.888	86,4
blot skrive deres navn, men læse både tryk og skrift	154	1,7
slet ikke skrive, men læse både tryk og skrift	7	0,1
blot skrive deres eget navn og alene læse tryk	773	8,5
slet ikke skrive og læse tryk alene	125	1,4
skrive deres eget navn, men slet ikke læse	91	1,0
hverken skrive eller læse	93	1,0
Total	9.131	100,0

Kilde: "Danmarks Statistik bd.5". V. Falbe-Hansen og Dr. William Scharling, 1881.

Ændringen fra standssamfund til et socialt lagdelt samfund flytter dog også med til byen. Her ligger forskellen mellem arbejdsgiver og lønmodtager. Standssamfundets praksisafhængighed af nærsamfundet afløses af, at man går fra hjemmet for at komme på arbejde og tilbage – til fritid. Den nye fritid medfører et øget behov for service. Det traditionelle samfunds nærhed og gemeinschaft tilpasses dog over tid de nye forhold. Så i 1870'erne stiftes de første demokratiske fagforeninger (Arbejderne, 2004), og i de mindre byer opstår i samme periode,

andelsbevægelsen. I slutningen af 1800-tallet bor kun 60% af den danske befolkning på landet. En selvberørende mentalitet spirer frem og sætter nye krav til skolen (Weinreich, 2012).

Det moderne samfund

Det moderne samfund kendetegnes blandt andet ved, at det er en nation med borgere. Dernæst er urbanisering fra landet mod byer der udbygges, kendetegnene, her overtager pengeøkonomien en tidligere selvforsyning, I det moderne samfund er industrien hovederhvervet, men også specialiseringer inden for de forskellige fagrækker er kendetegnende. Samfundet har tydelige sociale klasser. Der sker en sekularisering og tro bliver en privat foranliggende og viden-skab erstatter religionen som rettesnor. (Øe, 2017)

Baudrillard siger om dette samfund, at det er bundet op omkring produktion, hvorved borger-nes selvopfattelse defineres gennem deres position i denne produktion. Herved opstår et klas-seskel mellem arbejdsgiver og lønarbejder (Baudrillard,2005)

1937 er et mellemkrigsår og årene er præget af økonomisk krise. Mange lønarbejdere i byerne og daglejere på landet er nær sultegrænsen. Børn er derfor en nødvendig arbejdsstyrke i fami-lien, hvad enten de i byerne hjælper med at være bud for en af de serviceydende, passer børn eller om de som børnene på landet passede kreaturer for bønder i nærområdet eller hjalp til med huslige gøremål hos middel- eller overklassen. Fælles for dem er, at de få penge de tjener forventes afleveret derhjemme. Mange børns hverdag er derfor spændt ud mellem skolens og forældrenes forventninger. Et levevilkår samfundet er bevidst om, hvorfor der i § 57 i skolelo-ven står: *Intet skolepligtigt Barn maa anvendes til erhvervsmæssigt Arbejde forud for Skoletiden paa de Dage, det skal gaa i Skole.* Knap så slemt står det til for mellemklassens børn af offent-lige ansatte og gårdmændene. De har flere midler og mærker ikke krisen nær så meget (Han-sen,2012). Børn af alle samfundsklasser har dog det fælles ene, at det typiske billede er stadig patriarkalsk, far er familiens overhoved, han er forsørgeren og mor passer børnene. Har kvin-derne et job, er det ofte som ufaglært eller i servicefagene (Skyggebjerg,2017). I England og Tyskland var industrien godt i gang, men til forskel fra Danmark har disse to lande råstoffer i un-dergrunden. I Danmark mener industriforeningen, at man skal satsen på forarbejdninger *der afhang af udøvernes kundskab, snilde og skønhedsånd* (Skyggebjerg,2017). Og det gør man, mange steder rundt om i landet bygges flere fabrikker, som forarbejder landets råstof – land-brugsprodukter. Således er flere danskere i løbet af 1930'erne beskæftiget ved håndværk og industri end der er i landbrugssektoren (Johansen,2016). I 1950 er 35 % beskæftiget i håndværk og industri erhverv, mens der er 24% beskæftiget i landbruget. Det nye samfund har behov for at revidere kravene til skolen, så i 1937 træder en ny folkeskolelov i kraft.

I formålsparagraffen står:

”Folkeskolens Formaal er at fremme og udvikle Børnenes Anlæg og Evner, at styrke deres Karakter og give dem nyttige Kundskaber. Kristendomsunder-visningen i Folkeskolen skal være i Overensstemmelse med Folkekirkens evangeliske- Lutherske Lære”

(Danmarkshistorien.dk)

I denne formålsbeskrivelse er der både gammelt og nyt. Skolen har stadigvæk to opgaver at varetag: børnenes personlige dannelse og udvikling af børnenes faglige kompetencer. Det nye er, at kristendommen henvises til at være et regulært fag, selv om kirken stadigvæk har sin tilknytning til skolen, bl.a. ved at kristendom som det eneste fag indskrives i formålsbestemmelserne, men også i forhold til den kontrollerende instans, som ligger hos skolekommissionen, der er underlagt kirken. Noget andet nyt, som springer i øjnene er, at børnene nævnes som individer med anlæg og evner, en personlighed. Forståelsen af, at alle ikke har samme anlæg kommer til udtryk i §2, stk.5: *For Børn, der ikke kan følge den almindelige Undervisning, skal der, hvis Forholdene tillader det, oprettes en særskilt Undervisning (Særklasser, Tunghøreklasser og lign.).* Hermed sættes ind med specialundervisning. Dog er skolevæsnet stadigvæk opdelt i en land- og byskole, hvis formål er forskelligt. Det hedder blandt andet for almueskolen på landet at: *Undervisningen bør tilrettelægges saaledes, at den fortrinsvis tager Sigte paa Dygtiggørelse til det praktiske Liv.* Forståelsen af børn i byernes voksenliv er lidt anderledes. Her står for byskolerne: *hvor det naturligt kan ske, afpasses med Hensyntagen til Børnenes fremtidige Virksomhed i det praktiske Liv;* Denne forskel på hvad danske skolebørn tilbydes af fag søges i de næste åringer udjævnet, hvor de især efter 2.Verdenskrig bygges flere store centralskoler, hvor man opsamler børn fra omegnen. Dette giver mange børn en ofte lang skolevej (Hansen, 2012). Almueskolerne på landet har dog sjældent de fornødne lokaler til at kunne tilbyde fag som husgerning, sløjd og fysik (Hansen,2012).

Drenge og piger i almueskolen på landet går i samme klasse, mens der i byernes almueskole er opdelt i pige- og drengeklasse. I byskolerne, hvor der er mange børn er klassekvotienten ofte på 30-35 børn. Idræt er i 1937 kun for drenge (Hansen,2012). I flere byerne opføres der herefter store centralskoler, med plads til flere klasser. I 1903 er mellemskolerne vunder frem, med det sigte at forbinde folkeskole og gymnasie for landets by børn. Her får børnene mulighed for at lære tysk som fremmedsprog. Senere tilbydes også undervisning i engelsk, et fag der bliver populært efter 2.Verdenskrig. Ordningen med mellemskolen er blevet yderst populær i middelklassen, som dermed kan sikre deres børn muligheden for en boglig uddannelse. (Gjerløff, bd. 4:28). I købstæderne opdeles mellemskolen i en gymnasiemellemskole, med videre bogliguddannelse for øje, og til elever der ville håndværkervejen blev ekamensfri mellemskole oprettet. Ulighed blandt danske børns skolemuligheder er stadig gældende. Mellemskolerne findes kun i købstæder og stationsbyer.

Efter 2. Verdenskrig optages Danmark i FN, og indgår dermed i verdenshandlens frie marked. Et yderligt behov for veluddannede voksne opstår. FN har fra start fokus på den internationale uddannelse, og i 1946 oprettes en særafdeling: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO, hvis opgave bliver at tilskynde medlemslandene til fremskridt gennem udvikling af deres uddannelsessystemer og videndeling heraf.

Denne opdeling af skolen forbliver helt til loven i 1958, der afskaffede mellemskolen, hvor en eksamen deler børn. Skolestrukturen for børn der følger en bogliguddannelse bliver herefter syv års skolegang i grundskolen, efterfulgt af tre år i realskolen og tre år i et gymnasium. De ikke boglige børns skolegang udformer sig til 6 -7 år i grundskolen samt et frivillig 8.skoleår.

klassekvotienten nedsættes til 30 børn. Viden, færdigheder og værdier præger skolens mål efter de to krige, hvor skolen skal opdrage børnene til ordentlige mennesker, der mestre nyttige færdigheder i et land i økonomisk vækst (Gjerløff, bd.4,2014).

Det senmoderne samfund

Baudrillard kalder også denne periode for informationssamfundet, han opererer med begrebet "*hyperreality*", hvor virkeligheden erstattes med billeder og ord på et plan ovenover virkeligheden gennem fx medierne. Han siger, at de ekstremt mange informationer modtagerne modtager opleves som værende sande. Herved bliver det gennem mediernes udlægning, at vi tolker vores forståelse af verden. Denne anskuelse passer godt sammen med opgaves problemafgrænsning, hvor der i medierne tegnes et billede af læreren. Billederne i denne medieudlægning er ofte mere værdiladet end "billederne" af virkeligheden, så heri ligger der en selvforstærkende effekt. (Baudrillard, 2005)

Anthony Giddens (1938-) udgiver i 1984 en teori, hvormed han forsøger at skabe en sociologisk forståelse af spændingsforholdet mellem individ og samfund til forståelse af det moderne samfunds kompleksitet. Overordnet kan sociologiske teorier inddeles i to forståelser:

1. et samfund opstår som følge af summen af individers handlinger.
2. samfundet skaber individernes handling.

Med strukturationsteorien, der er en sammentrækning af begreberne struktur og handling (Kaspersen, 2001). Giddens anvender dualitetsforståelsen, hvor samfund og individ påvirker hinanden lige meget. Struktur er de regler og ressourcer vi anvender i hverdagen i samværet med andre i samfundet. Man kan også sige, at strukturer ligger i de tillærte færdigheder, vi anvender i en hverdagssituation fx at række hånden op, når vi i forsamlinger ønsker at ytre os. Hermed bliver strukturer en slags hukommelsesspor, som er dualistiske. Jeg anvender en allerede eksisterende struktur, når jeg i ytringsøjemed rækker hånden op, men samtidig skaber jeg en struktur, når jeg sidder med hånden oppe. Giddens siger, at strukturer kun findes i deres anvendelse (Kaspersen, 2001). nogle praksisser er forankret i tid og rum fx institutioner som skolen. Disse strukturer er sociale strukturer, der styres af flere personers optræden i forhold til hinanden. Giddens hævder at det er gennem menneskers sociale praksis vi strukturer i samfundet (Kaspersen, 2001). Gennem de sociale praksisser skaber vi vores rolle og danner vores identitet.

I Danmark er der økonomiske opgangstider med en stadig stigende industrialisering. I byerne er der som følge heraf højkonjunktur, mens landbruget oplever nedgang i afsætningen som følge af ændringer i tilskudsordningerne fra EF. I en efterliggende tiårig periode sker dermed en ændring i erhvervsstrukturen. Hvor det i det traditionelle samfund med landbrugsreformen er nye landbrugsejendomme der opføres og flytter ud fra det tætte bysamfund, er det nu industrien der flytter ud i landdistrikterne. Boligformen ændrer sig i takt med, at familierne bliver økonomisk bedre stillet. Den øgede velstand medfører at flere og flere familier investerer i egen bolig. Alene i 1973 opføres 56.000 etplanshuse i Danmark (Danmarks Statistik). I denne periode får kvinderne ligeledes ofte arbejde uden for hjemmet. I 1960 udgør kvinderne 26% af den

samlede arbejdsstyrke. I 1975 er andelen steget til 41%⁵ (Danmarks Statistik). I kernefamilien, der typisk består af to voksne og to børn, ændrer familielivet sig. Faren er stadig familiens hovedforsørger, men med to udearbejdende forældre opstår behovet for samfundsinstitutioner til at passe børn under den skolepligtige alder. At intuitionsprægningen også er i samfundets interesse fremgår af følgende passage fra en delbetænkning udgivet af undervisningsministeriet i 1975:

"For mange 5-8-årige børn vil hjemmet være et for snævert miljø med hensyn til at imødekomme barnets kontakt- og aktivitetsbehov. Den efterhånden almindelige familiestørrelse med 1-2 voksne og 1-2 børn, og kernefamiliens isolation fra den ældre generation og andre nære slægtninge giver kun begrænsede muligheder for varierede erfaringer om andre menneskers væremåde og oplevelsesverden og om at indgå i et samspil med andre."

Den øgede velstand medfører også, en øget fritid for børnene. Hvor børn i tidligere generationer er regnet for medbidragende til familiens forsørgelse, har børnene nu fritidsjob, der kunne supplere med lomme penge til eget forbrug (Hansen, 2012). Skolen tager dog en større del af deres tid, hvilket jeg vil uddybe i gennemgangen af denne lov.

Folkeskoleloven 1975:

§ 2. Folkeskolens opgave er i samarbejde med forældrene at give eleverne mulighed for at tilegne sig kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, som medvirker til den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen må i hele sit arbejde søge at skabe sådanne muligheder for oplevelse og selvvirksomhed, at eleven kan øge sin lyst til at lære, udfolde sin fantasi og opøve sin evne til selvstændig vurdering og stillingtagen.

Stk. 3. Folkeskolen forbereder eleverne til medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund og til medansvar for løsningen af fælles opgaver. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed og demokrati.

(Undervisningsministeriet)

Visuelt fylder denne lov langt mere end loven i 1937, men som noget nyt er *forældrene* i denne lov nævnt som samarbejdspartnere. Dette fratager skolens eneret på læring, og skubber værdien fra kundskaber over mod færdigheder og arbejdsmetoder. Heri ligger et mere helhedsorienteret syn på barnet, både hjem, forældre og skole har indflydelse på børns udvikling af kundskaber og færdigheder. Det næste der er interessant, er at færdighederne præciseres fremfor kundskaber med *færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer*. Børnene skal fremover lære, hvordan de lærer, hvor de i formålsbeskrivelsen af 1937 mere fik trukket en færdig forståelse af viden ned over sig. Børnesynet, der ligger i *mulighed for at udvikle ..arbejdsformer og*

⁵ Tallene kan ikke umiddelbart sammenlignes, da de er indsamlet forskelligt. Målingen fra 1960 er fremkommet som folketælling, mens tallet fra 1975 er fremkommet gennem beskæftigelsesundersøgelser. Metoderne har ikke været ens.

udtryksformer, ansføres til et syn på børn, hvor de er selvstændige og handlende, og gennem kreativitet kan udtrykke sig, hvilket også afspejles i stk. 2 *udfolde sin fantasi*. Børnesynet vender jeg tilbage til i et senere afsnit og uddyber mere.

Der sidste, der er interessant i denne formålsbeskrivelse, er, det demokratiske islæt. Ikke kun forældrene skal delagtiggøres i børnenes læringsmæssige udvikling – det skal børnene også. Skolen skal fremad rettet emme af medbestemmelse *skolens undervisning og hele dagligliv må bygge på åndsfrihed og demokrati*. I praksis praktiseres demokratiet i en ugentlig klassens time, hvor eleverne kan drøfte forskellige problemstillinger sammen med deres lærer. Det individuelle stimuleres i en mængde valgfag, eleverne får mulighed for at vælge efter interesse.

I midten af 1960'erne optimeres industrien ved investeringer i bedre maskiner. Dette medfører et mindre behov for industriarbejdere, og arbejdsstyrken trækker mod servicefagene, Med bedre løn- og arbejdsforhold. Størst er væksten i den offentlige sektor med en udbygning af social- og sundhedsvæsenet. På samme tid mærker dansk industri for første gang øgede udgifter til energi (Johansen, 2016). Den megen frihed børnene har opnået gennem forældrenes velstand, skal udnyttes til at danne selvstændige handlekraftige mennesker. Skoletiden øges, da skolen ikke længer tage hensyn til, at børnene er en nødvendig kilde til at øge indkomsten. Nu implementeres en obligatorisk børnehaveklasse: §3 *Folkeskolen omfatter en 1-årig børnehaveklasse* og for udskolings eleverne er skoletiden 24-30 timer ugentligt (lov om Folkeskolen, 24.juni 1975). Med samme lovgivning fjernes realskoleklasserne efter 7. skoleår og erstattes med et valgfrit grundkursus og et udvidet kursus i de teoretiske, boglige fag (lov om Folkeskolen, 24.juni 1975). I årene der følger, kommer der flere justeringer i skoleloven. Hvor forældre til børn der vokser op i 1970'erne ofte har fået syv års skolegang fordelt på 240 skoledage, bliver der i 1976 indført et 10.skoleår inddelt i et grundkursus og et udvidet forløb, alligevel er der ikke øget undervisningstid til deres børn – det er blot fordelt på en anden måde. Hvor forældre havde undervisningslektioner af 60 minutter og skolegang om lørdagen, har børn i 70'erne nu ingen lørdagsundervisning og lektionstiden er nedsat til 45 minutter i 200 skoledage – et fald i undervisningstid på 25% (Coninck-Smith, 2015).

Loven justeres i 1993.

Folkeskoleloven 1993:

§ 1. Folkeskolens opgave er i samarbejde med forældrene at fremme elevernes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, der medvirker til den enkelte elevs alsidige personlige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen må søge at skabe sådanne rammer for oplevelse, virkelyst og fordybelse, at eleverne udvikler erkendelse, fantasi og lyst til at lære, således at de opnår tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal gøre eleverne fortrolige med dansk kultur og bidrage til deres forståelse for andre kulturer og for menneskets samspil med naturen. Skolen forbereder eleverne til medbestemmelse, medansvar,

rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

(Undervisningsministeriet)

I forhold til loven i 1975 er der i loven i 1993 sket nogle tilføjelser. I §1 er der sket en præcisering af individet. I den foregående lov beskrives eleven, som det skolen skal give alsidige muligheder. I denne lov skal skolen fremme den personlige udvikling, der er altså sket en skærpelse fra elev til det personlige individ. Herved bliver det enkelte barn noget særligt og skal opfattes forskelligt fra de andre. En anden skærpelse, som ses i §1, stk2 er, at der nu sættes fokus på at udvikle barnets selvtillid, idet skolen nu skal skabe rammer hvori barnet *opnår tillid til egne muligheder*. Også samfundssynet er ændret. I 75-loven er samfundet beskrevet som et demokratisk samfund, der bygger på antagelsen af at mennesket er lige, hvilket i ideologien mindsker uligheder og uretfærdigheder. I 93-loven er dette samfundssyn ændret til et ligeværd altså en etisk betonet forståelse af respekt for, at mennesker er forskellige. I forståelsen af mennesket, ses også en ændring. Det filantropiske syn der ses i loven fra 1935, hvor det kristne livssyn med pligt til at udvise næstekærlighed, er med individualiseringen i 93-loven erstattet til en modydelsespligt over for samfundet, her skal skolen forberede eleverne til *rettigheder og pligter*. Modydelsen eleven skal tilbagebetale er udvikling, motivation i lysten til at lære og ansvar for egne handlinger. Stefan Herman skriver i bogen *Didaktikhåndbogen – teorier og temaer* at: *”forsørgerkulturens passivisering og velfærdsstatens angivelige umyndiggørende klientgørelse”* hermed brydes (Herman,2017). En fjerde ting der adskiller loven fra 93-loven er det indskrevet natursyn. Danmark er efter 2.Verdenskrig optaget i FN, og indgår dermed i verdenshandlens frie marked. Som medlemsland underskriver Danmark i 1987 Bundtlands-rapporten. En rapport udarbejdet af The World Commission on Environment and Development, der sætter fokus på de miljømæssige udfordringer verden står over for, som konsekvens af industrialiseringen. I formålsbeskrivelsen 1993 skal danske skolebørn gøres fortrolig med *dansk kultur...og menneskets samspil med naturen*.

Som følge af samfundsændringerne opstår øget krav om vidensproduktion som sætter uddannelsesstederne under pres (Bush, 2003). Uddannelsesstyrelsen nedsætter som konsekvens af denne samfundsudvikling samt et nedslående resultat i PISA (OECD Programme for International Student Assessment), en international komparativ undersøgelse af 15-åriges kundskaber og færdigheder udvalgt på internationalt niveau, en arbejdsgruppe til at analysere, hvordan det står til med elevernes viden. I juni 2003 udkommer en publikation med gruppens anbefalinger (ibid.). PISA undersøgelserne er en skriftlig test, der både består af åbne spørgsmål og multiple choice dele. Testen skal foretages hvert tredje år, så landene kan danne sig et systematisk overblik over skoleelevernes udvikling. I Danmark deltog 4242 elever. Heraf gik 90,15% i folkeskole/grund-skole (ibid).

Der bliver derfor udfærdiget endnu en folkeskolelov i 2006, hvor målet er at styrke elevernes faglige udbytte.

Folkeskoleloven 2006:

§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.
(undervisningsministeriet)

At uddannelse er væsentligt, fremgår i formålsbestemmelser §1. her ses det, at skolen ikke længere skal fremme den selvstændige aktive handling. Derimod skal skolen *give eleverne kundskaber og færdigheder.. og .forberede dem til videre uddannelse.* kundskaber og færdigheder bliver derved hovedformålet, og folkeskolen ses nu som et led i et større uddannelsessystem. Lysten til denne fortsatte læring skal eleven ikke hente via det sociale liv som rammerne og oplevelserne. Fremover er det selve kundskaberne og færdighederne, der skal drive værket. Dannelsesmålet, udviklingen, er ikke længere personlig, nu ansøres en mere holistisk forståelse, idet der i ordene *alsidige udvikling* både rummer det intellektuelle og det musiske/kreative. I den senmoderne verden er globalisering en vigtig faktor at forholde sig til, derfor er også kendskabet til rødderne vigtige: *gøre dem fortrolige med dansk kultur*, men nødvendigheden i at åbne øjnene udad til fastslås med passagen: *give dem forståelse for andre lande og kulturer.*

Gennemgangen slutter, hvor den startede med folkeskolereformen i 2013. Formålsbeskrivelsen er den samme som 2006, men med reformen følger en række overordnede mål:

1. Folkeskolen skal udfordre alle elever, så de bliver så dygtige de kan.
2. Folkeskolen skal mindske betydningen af social baggrund i forhold til faglige resultater.
3. Tilliden til og trivsel i folkeskolen skal styrkes blandt andet gennem respekt for professionel viden og praksis.

I bogen Didaktikhåndbogen – teorier og temaer redegør Stefan Herman i afsnittet *Hvad er folkeskolens formål? For flere formålsbeskrivelser særkende. Om formålsbeskrivelsen 20006 fremhæver han at de komparative målinger i PISA af danske skolebørns kundskaber, tydeligvis gjort sit til, at målsætningen i disse sideordnet tillæg, er så ambitiøse, som de er. Ikke alene er der i det første punkt en målsætning om, at børne skal blive dygtige, men den er også udmålt: så dygtige de kan – det er ambitiøst. Ser man på begrebet dygtighed tolker Hermann det til *livsduelighed* (Hermann, 2017:179). Her mener Hermann denne livsduelighed skal udvikles gradvist, med læreren der styrer udviklingsprocessen for barnet. Barnet skal i skolen først lærer at agere i skolens*

regel- og værdisæt inden det kan blive medbestemmende inden for rammerne, men en lærer skal træffe bestemmelser om barnet i henhold til individuelle hensyn. Det skal læreren, alene fordi læreren har mere erfaring (Hermann, 2017).

En undersøgelse foretaget af Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 2016 om unges livsduelighed definerer begrebet således:

”Livsduelighed forstås som personlige, sociale og faglige egenskaber og kompetencer, der i samspil bidrager til en persons evne til konstruktivt at håndtere udfordringer, fungere alene såvel som i fællesskaber og udvikle sig i mødet med omverdenen” (ibid.) Livsduelighedskompetencen præges således af flere forhold og karakteristika i den unges liv”.

Noget andet iøjnefaldende er det sociale element, der skrives ind med: *mindskede betydningen af social baggrund*, med denne ordlyd sættes der mål for, at alle får en lige chance for faglige resultater.

I en undersøgelse (2016) foretaget af SIF vises, at mors socioøkonomiske ressourcer har indflydelse på 3-åriges personlige egenskaber, sociale kompetencer og sproglige udvikling. Børn af disse mødre der er sprogligt bagud ift. Jævnaldrende 3-årige klarer sig dårligere til folkeskolens 9.klasses afgangsprøve. En tilsvarende forløbsundersøgelse på 6.000 inkluderede børn viser, at børn fra en lav socioøkonomisk baggrund oftere klarer sig dårligt til 9.klasses afgangsprøve og ofte vælger en ungdomsuddannelse fra (Thomsen m.fl., 2016), (Bitsch, 2018). Det sidste jeg vil fremhæve fra målsætningen, er at *tillid og trivsel* fremhæves som et mål. Danmark har siden 1984 været med i et internationalt samarbejde (internationale forskningssamarbejde The Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) – a World Health Organization Collaborative Cross-national Study) HBSC, der undersøger skolebørns trivsel. En spørgeskemaundersøgelse i skoleåret 2013/14 af 4.534 elever viser, at der fra skoleåret 2010 -2014 er sket en stigning på drenge i alderen 11,13 og 15 år, der synes virkelig godt om skolen, for drenge på 11 år er 43%, drenge på 13 år 31%, mens 21% af 15-årige virkelig godt kan lide at gå i skole. For piger i samme aldersgruppe er der i samme periode 38% af de 11-årige der virkelig godt kan lide at gå i skole, mens 28% af de 13-årige og 23% af de 15-årige virkelig godt kan lide skolen. I samme undersøgelse viser 42% af 11-årige drenge og 43% piger i samme aldersgruppe, at deres lærer kan lide dem som person. Blandt de 13-årige, både drenge og piger føler 30% det samme, mens der i udskolingen for de 15-årige drenge er 33% der føler dette, mens 37% af pigerne synes, deres lærer godt kan lide dem som person. (Institut for folkesundhed, 2014)

Undersøgelser af børns trivsel viser at: *problemer med sundhed, sundhedsadfærd og trivsel i barn- og ungdommen øger risikoen for sundheds- og trivselsproblemer og u hensigtsmæssig sundhedsadfærd livet igennem* (Institut for folkesundhed, 2014). Derfor kan det tillægges en positiv værdi, at der med reformen sættes ind overfor dette punkt, da det etisk er værd at sørge for børn og unges sundhed, men også set i et samfundsøkonomisk henseende.

I det foregående afsnit ses en samfundsudvikling mellem stat og profession fra degnen der i starten ikke var uddannet. Her er kravet at læreren skal kunne læse, men et ligeså vigtigt er lærerens levevis som et nøjsomt, kristent menneske, langsom frem i tiden sættes større krav om

uddannelse til læreren i takt med at viden om børnepsykologi og pædagogik vinder frem. Jo mere samfundet globaliseres opstår behov for sammenligning og komparative tests får en betydning i forhold til hvad børnene skal kunne. Kravene går fra færdigheder og arbejdsmetoder til en større vægt på kundskaber. Viden får merværdi.

læreridentitet

Randi Andersen og Kirsten Weber skriver i bogen *profession og praktik og lærerfaget* som komplekst og sammensat. De bruger tre begreber, som jeg i de følgende vil lade danne mine afsnit, De mener at lærerfaget er spændt ud mellem tre poler: den ene pol er fagets fundering på en specifik teoretisk viden forenet med en praksisviden. Hermed bliver polen *vidensarbejde*. Den anden pol er ansættelse i et offentligt servicefag. Herved bliver polen *lønarbejde*. Den tredje og sidste pol er det interpersonelle aspekt, hvor lærerens personlighed og autenticitet er på spil. Faget fordrer et personligt engagement og en oprigtig optagethed i de børn læreren underviser. Herved bliver polen *menneskearbejde* (Andersen & Weber, 2013).

Læreridentiteten – krav til viden

Kravene til lærerens arbejde og faglige viden kan både ses ved at se tilbage i et historisk oprids, men kravene kan også undersøges ved at se på struktureringen af læreruddannelsen og formålsbeskrivelserne hertil.

I dette afsnit vil jeg derfor først give en kort historisk udredning af læreruddannelsen og hvilke samfundskrav der stilles til personen "en lærer", dernæst vil jeg i afsnittet gå lidt dybere med at undersøge, hvilke læringsforståelser der ligger gemt i formålsbeskrivelserne til folkeskolen, da dette fordrer, at læreren er bekendt med den bagvedliggende læringsforståelse. Dette må også anses som et krav til lærerens viden.

I 1800-tallet er den organiserede formidler af kundskaber og færdigheder til børn, degnen. I teorien et embede bestridt af en mand over 22 år, der ved en eksamen for provst, præst og største lodsejer viser, at han kan undervise i læsning, kan sin katekismus, kan regne og skrive behørigt og ellers lever et ulasteligt liv (Danmarkshistorien.dk, 2017). I 1791 oprettes Danmarks første lærerseminarium, Blaagaard Seminarium i København, og de uddannede, der gik her, var seminarister. Sigtet med læreruddannelsen er at: "...uddanne en beskeden, nøjsom og praktisk lærer" (Braad m.fl. 2005:7). I et bilag til skoleloven fra 1814 gives der retningslinjer for, hvad borgerskabet og det enevældige styre anser som lærerens identitet. Læreren skal, hvis denne søger ansættelse ved en skole og skal stå for undervisningen, *forestå eksemplarisk i sin levevis, som en sand kristen med en beskeden opførelse*. Passussen om den beskedne levevis kan hævdes at være bekvemt for sognets lønydere til læreren. I § 55 står der, at *Almue læreren skal modtage sin løn i naturalier samt fri bolig*. I en undersøgelse af skoleforholdene i Danmark foretaget af statistiker V. Falbe-Hansen i 1881, viser det sig, at der er en betydelig forskel på ansættelsesforholdene af lærerne på landet og i byerne. I byerne er lærerens betaling naturalier, fri bolig og 600 kr. I bilaget til almueskoleloven af 1814 hedder det bl.a.:

Læreren "bør med lige Omsorg og uden Forskiel antage sig alle Børns Underviisning og Dannelses."

(Bilag til folkeskoleloven 29.juni, 1814. §10)

Landets to seminarier, Blaagaards Seminarium og Brahetrolleborg Seminarium, kan dog langt fra uddanne lærere nok, så rundt om i landet er det sognepræsten der uddannede lærerne på præstgaardseminarier (Jørgensen, 2018). 1857 indføres en treårig læreruddannelse, der veksler mellem teori og praksis. Her er det primære mål at påvirke seminaristerne dannelsesmæssigt, samt at udvikle seminaristernes færdighederne i at anvende den pædagogiske og faglige viden i praksis. Således indføres flere fag, så seminaristernes faglige horisont kunne udvides, fagene matematik, naturfag og litteraturarbejde indføres (ibid.) I 1894 oprettes tilmed den første øvelsesskole tilknyttet seminariet, hvor seminaristernes praksisdeltagelse i uddannelsen skulle udøves.

4. maj 1874 stiftes Danmarks Lærerforening, en partipolitisk uafhængig sammenslutning. Foreningen arbejder for forbedring af lærernes ansættelsesvilkår og lønforhold (DLF, 2017). I samme tidsrum er der etableret seminarier til at uddanne kvinder til forskolelærere. Omkring år 1900 er de fleste lærere, både mænd og kvinder, uddannet som undervisere, og de har en betragtelig pædagogisk og faglig forståelse. I 1899 erstattes almueskolen med folkeskolen. Lærernes undervisning skal ske: " ..med det Formaal at meddele de elementære Kundskaber og Færdigheder, ethvert menneske behøver som Medlem af en Kulturfolk" (Salomonsens Leksikon, 1914). Med loven i 1937 skal alle børns anlæg og evner tilgodeses. De tilfredse lærere er splittet i opfattelsen af den gode lærers pædagogiske tilgang. Lærere, der har haft virke i mange år, møder udviklingen med inert, men mange af de nye lærerkræfter hellere følge de nye strømninger? Splittelsen styrkes af, at der i medierne, hvor radioen er et nyt kommunikationsmiddel, blusser en pædagogisk debat op. I radioen sendes foredrag af eksperter i børne- og skolepsykologi, der stiller åbne spørgsmål til, hvad vi som land vil med skolen og dermed børnenes læring (Gjerløff, bd. 4, 2014). I læreruddannelsesloven slår den reformpædagogiske læringstilgang, med barnet, her forstået som seminaristen, i centrum, i gennem. Med denne læreruddannelseslov fremsættes krav om individuelle udtalelser til seminaristerne om deres kundskaber og egnethed for lærergerningen. Flere fag er ikke længere skulle være eksamensfag. 1954 er der i denne lov der af undervisningsminister Bomholdt bliver kaldt "et frihedsbrev til den danske seminarielærerstand" (Kampmann, 1974).

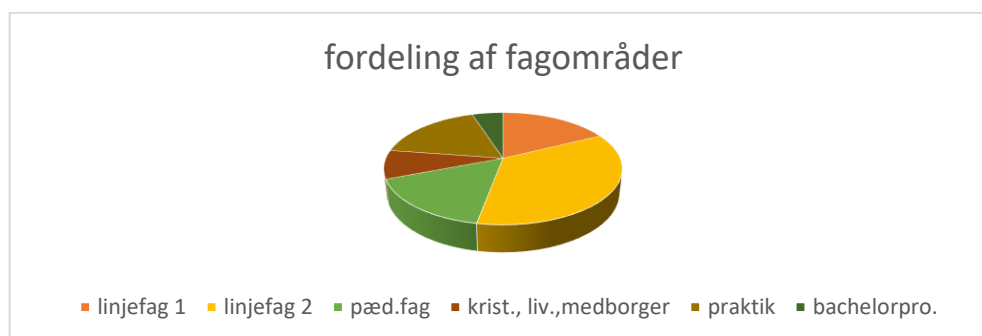
I 1958 udgiver skolekommissionen en vejledning, hvori der udtrykkes ønsker om, at formidling udskiftet med kundskabsmeddelelse. Desuden anbefales det at *lærerne kommer i praktik og har der fornødne midler stillet til rådighed i studiet* (Danmarkshistorien.dk, 2012).

Lærerforeningens arbejde for bedre arbejdsforhold bærer frugt. Lønforholdene er blevet bedre, antallet af skoler vokset og bygningerne bedre, arbejdsvilkårene er mere ensartet mellem by og land, og lærernes egentlige undervisningstid er nu 30 timer, hvilket giver plads til samarbejde med hjemmene om børnenes skolegang (Gjerløff:79, 2014). Som organisation ønsker man nu at påvirke den pædagogiske udvikling (DLF, 2017). Senere bliver Wilhelm Rasmussen, politiker og leder af en mellemskole på Frederiksberg den, der påpegede fordelene ved en psykologisk funderet pædagogik, men også i betænkningens anbefalinger i 1958 er der nævnt, at lærerne bør have viden om, hvilke forudsætninger børnene er i besiddelse af, for at kunne modtage læring. (Danmarkshistorien, 2012). Reformpædagogikken har, tilsammen med en mere socialdemokratisk politisk tænkning, udspillet den religiøse og nationale tilgang til skolens formål. I 1966 indføres der på seminarierne et ekstra linjefag, der på den måde trækker uddannelsen i en mere

bolig retning. I 1972 søger man fra politisk hold at trække læreruddannelsen mod en akademisering. Roskilde Universitet Center (RUC) forestår, læreruddannelsens planlægger, at man her kan lave en læreruddannelse, hvor man som studerende kan tage en toårig overbygning af den eksisterende lærereksamen (Kampmann, 1974). I 1974, to år efter de første lærerstuderende er påbegyndt deres uddannelse, lyder det så, at fra RUC skal der ikke uddannes folkeskolelærere (Kampmann, 1974).

I Danmark oprettes centre for videregående uddannelse (CVU) i 2000. Her etableres læreruddannelsen. CVU'erne skal sikre, at de studerende frit kan bevæge sig henover landegrænserne i EU og samtidig studere videre på tilsvarende uddannelser i et hvilket som helst af de lande, der har underskrevet Bolognaaftalen. Folkene bag Bolognaaftalen ønsker "udviklingsorienterede institutioner" og undervisningsministeriet i Danmark har med aftalen intentioner om at "give mindst 50 pct. af en ungdomsårgang en videregående uddannelse på et højt kvalitativt niveau" (Lovforslag nr. L187, Undervisningsministeriet, 2000).

I 2006 indføres endnu en ændring i læreruddannelsen. Med denne lov lægges der vægt på det pædagogiske arbejde, idet den lærerstuderende skal vælge undervisning af små eller større børn. Samtidig styrkes fagene dansk og matematik og der reduceres i linjefag (lov om læreruddannelse, 2006). På den nye læreruddannelse, der dækker 240 ETCS point, vægtes de pædagogiske fag på højde med praktikken, med henholdsvis 33 ECTS point og 36 ECTS point. Langt større vægt får dog det teoretiske, idet de studerende fremover skal vælge 2-3 linjefag med en samlet ECTS på 144⁶.

I 2007 erstattes CVU uddannelsesstederne med University Colleges, og 2014 træder den seneste formålsbeskrivelse til læreruddannelsen i kraft. Med ændringerne indføres en modulering, således at de enkelte uddannelsessteder selv kan sammensætte modulerne. Den studerende får med loven også en delvis indflydelse på sammensætningerne af de individuelt valgte moduler. Uddannelsen er nu en professionsbachelor på 4 år.

⁶ 17 ETCS point svarer til 0,28 årsværk.

§ 1. Formålet med uddannelsen er, at den studerende gennem uddannelsen tilegner sig den viden og de færdigheder, der er forudsætningen for at kunne virke som faglig, pædagogisk og didaktisk kompetent lærer i den danske folkeskole i henhold til folkeskolens formål, jf. folkeskolelovens § 1.

Stk. 2. Uddannelsen giver den uddannede ret til at anvende titlen professionsbachelor som lærer i folkeskolen. Den engelske titel for den uddannede er Bachelor of Education.

Kravet til lærerens viden fremgår også af målsætningerne for folkeskolen. Her ligger implicit en læringsforståelse. Jeg vil nu tage udgangspunkt i to forskellige formålsbeskrivelser ved at se på verberne i målbeskrivelsens første sætning.

I folkeskolens formål fra 1993 er udgangspunktet for første gang det personlige, i barnet selv. Et barnesyn man finder i reformpædagogikken, hvor barnets individualitet respekteres gennem forståelse af at læring sker med afsæt i barnets egne interesser, der så fører til selvstændigt arbejde og aktivitet. I formålsbeskrivelsen står der, at skolen i samarbejde med forældrene skal fremme elevens tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer ved at skabe rammer hertil. Verbet i første sætning er *fremme*, der tilsammen med kravet til skolen om at skabe rammer til barnets personlige læring fører til en socialkonstruktivistisk læringsforståelse.

Socialkonstruktivisme kan kort forklares som, at vi konstruerer den sociale virkelighed vi er en del af - samfundet, gennem sproget. Ifølge Jean Baudrillard opstår behovet for at konstruere samfundet gennem et fælles sprog ved at begrebet er abstrakt. Samfundet er ikke en konkret genstand, vi kan tage frem og vise, men derimod noget vi skaber i fællesskab. Der vil altid være differentielle opfattelser af samfundet, da vi ikke oplever det ens, derfor ligger der en nødvendighed i, at pille opfattelserne fra hinanden, for dernæst dekonstruere virkeligheden (Baudrillard, 2007). En kritik af denne forståelse er det uoverskuelige i at skulle dekonstruere alle begreber der er tilknyttet samfundet.

I den reformpædagogiske læringsforståelse, som kom frem i dansk pædagogik omkring 1960, er også et socialkonstruktivistisk lærings syn. Her er viden noget den enkelte tilegner sig. Her lægges der vægt på individets egen konstruktion af virkeligheden. Individualiteten påskønnes. I den socialkonstruktivistiske læringsopfattelse er den aktive individuelle læreproces i centrum. Læreren er vejleder og støtter den enkelte ved at skabe rammerne til denne individuelle konstruktion af virkelighedsforståelse. Læringsrammerne udarbejdes, så der mellem den lærende og undervisningsstoffet dannes relationer til den lærendes livssituation, hvorved ansvaret for egen læring fremkommer. Herved findes der ikke kun én rigtig viden. Evalueringsmæssigt er den formative evaluering, med feedback og feed forward⁷ den mest hensigtsmæssige.

⁷ Til uddybning af disse, henvises til John Hattie.

Videnskabsteoretikeren og uddannelsespsykologen Jerome Bruner (1915-2016) mener⁸, at lærens vigtigste opgave er at etablere disse læringsfællesskaber, så eleverne ved at udveksle forståelser med hinanden bryder en eksisterende forståelse ned og opbygger en ny. Herved får sproget en central betydning, og tilgangen bliver naturvidenskabeligt med fremsættelse af hypoteser, udarbejde løsningsforslag og nå frem til forståelse ved at bruge faglige synspunkter.

Som kritik af den konstruktivistiske tilgang kan påpeges, at da den kognitivistiske tilgang er empiriske funderet, og at miljøet tillægges en indflydelse på børns læring, kan læreren ikke entydig gøre brug af en socialkonstruktivistisk tilgang. Børn der har en læringsforudsætning af en mere ugunstig karakter, har netop brug for et større grad i en struktureret undervisning.

Med folkeskolereformen i 2012 fulgte kravet om *at børn skal blive så dygtige de kan*. Derfor er det også interessant at se på, hvilket læringssyn der ligger bag formålsbeskrivelsen der gælder i 2018.

I folkeskolens formål fra 2006, som også er gældende i dag, er det personlige udskiftet med det alsidige. I formålsbeskrivelsen står der at skolen stadigvæk i samarbejde med forældrene skal *give* eleven kundskaber og færdigheder. Læringssituationen som en isoleret handling i grundskolen er skiftet ud med en anskuelse af, at læring er livslang, idet børnenes færdighed og videns kundskaber skal føre til videreuddannelse udspringet af lyst. Det lystbetonede princip findes også i reformpædagogikken, men i målbeskrivelsen i 2006 er det første verbum *give*, hvilket fører til den kognitivistiske læringsteori.

I den kognitivistiske læringsforståelse ses læring som en mental proces i form af en overførsel af viden, der gennem refleksion kan føre til en ny forståelse (Wibe Jensen, 2011). I den kognitive læringsforståelse opfattes viden som endegyldig og kan derfor overføres fra en der i forvejen har tillært denne viden, som fx læreren, til en anden - eleven. En kognitiv læringsforståelse passer derfor godt i tråd med folkeskolereformens krav om, *at tilliden til og trivlsen i folkeskolen skal styrkes blandt andet gennem respekt for professionel viden og praksis*.

Den samme læringsforståelse er at se i folkeskoleloven i 1937, hvor skolen via læreren skal overføre en statisk viden til børnene. Undervisningsformen fik tilnavnet "tankpasserpædagogik", hvor børnene opfattes som tomme kar, læreren kan fylde viden i (Hermann, 2017: 175). Som pædagogisk hjælpemiddel benytter læreren sig af revselsesretten, som først afskaffes i 1966-67, og kan hermed opretholde sin autoritet. Undervisningen i en kognitiv læringsforståelse sker i form af instruktion, hvilket passer på verbet i formålsbeskrivelsen – *give*.

Knud Illeris skriver, i sine forord til kapitlet *kognitiv læring*, at begrebet i mange år er central inden for behaviorismen og adfærdspsykologien i de engelsktalende lande. Her figurerer bl.a. Watson med en teori om, at menneskets adfærd er et resultat af betinget reaktioner (Illeris, 2012).

⁸ Bruners læringsforståelse udviklede sig fra medvirkende til amerikanske curriculum der meget detaljeret beskriver *hvad* børn skal lære. Til den seneste tid, hvor han inspireret af Vygotsky, mere er optaget af *hvordan* børn lærer.

Dette betyder at børnene med revselsesretten ihukommelse, nok skal lære at adlyde og indordne sig under den "rigtige" viden, som læreren overleverer.

Andre steder fremkommer det, at kognitivistiske videnskabsteorier udspringer i en naturvidenskabelig tilgang, hvor Alan Turing (1912-1954) er optaget af tanken om, at menneskets hjerne kan opfattes som en informationsopsamlende maskine – computeren (Wiben Jensen, 2011). Herved bliver kognition en markedstingsvidenskab, hvilket passer godt i tråd med moderniseringsopfattelsen af Time New Management og cost-benefit. Her er det den summative evaluering der trækkes på, hvilket også kan ses i de internationale komparative PISA-tests og individuelle elevplaner. I dag er lærerens pædagogiske "spanskrør" så individuelle elevplaner, læringsmålstyret undervisning og evidensbaseret pædagogisk praksis.

Læreridentitet - lønarbejdet

I en marxistisk forståelse er lønarbejde i markedsudbud og kan som sådan købes og sælges. I denne forståelse bliver arbejdsevnen og arbejdskraften herved en vare, arbejderens frit kan disponere over. På markedet sælger arbejderens sin vare, her forstået som arbejdet, for en bestemt periode, til en køber der i marxistisk forståelse er kapitalist. I det traditionelle samfund, som jeg tidligere har beskrevet, sælger udflytterbonden sin (rå)vare, som han selv råder over, en gang for alle. Varen indeholder implicit hans arbejde, og med betaling for varen får bonden penge til at overleve. Bondens vare vil have en brugsværdi, idet den kan tilfredsstille nogens behov. For bonden derimod opstår en afhængighed for merproduktion. I marxistisk forstand bliver bonden herved slave af sin afhængighed.

På samme måde vil lærerens vare, altså arbejdsevnen og arbejdskraften, have en brugsværdi for samfundet (kapitalisten), da læsning og skrivning anses for at være et behov for samfundet. Med globaliseringen er dette blevet til livslang læring.

Forskellen på de to er, at bonden råder over konkrete produktionsmidler som såsæd og mark, der binder ham til stedet og medfører en produktionsafhængighed, mens læreren kun råder over sin faglige viden og sine færdigheder. Læreren er i den forstand friere end bonden, da han ikke er bundet af sted og midler, og frit kan sælge sin ydelse: arbejdskraften, og skaber dermed en distance til lønarbejdet.

For kapitalisten består arbejdskraftens brugsværdi i, at den kan skabe en merværdi. Dette skal forstås som, at den værdi kapitalisten får ud af arbejdet, er større end den værdi, der kræves for arbejderens at producere arbejdet. Implicit tillægges arbejdskraften derved en evne til at skabe merværdi. Arbejderens derimod, læreren, vil påstå, at det er læreren der har forstand på hvad brugsværdien er. De vil hævde at vide noget om læring og relationsdannelse. Hvilket kan medføre en splid om løn og status, idet lønarbejdets vilkår forhindrer kvaliteten i arbejdet.

Et arbejdes bytteværdi bestemmes som værdien af de varer, der medgår til at producere den. Bytteværdien påvirkes af den status varen tillægges i samfundet fx bestemt ud fra historisk perspektiv og moral. Arbejderens, som her er læreren, sælger sin arbejdskraft forstået som tid og kvalifikationer for et beløb, som læreren har brug for til at overleve. For arbejdskraften

udbetales altså en løn. Dermed bliver lønarbejdet et middel for et mål, hvilket igen kan føre til en distancerende opfattelse til arbejdet hos arbejderen.

Med industrialiseringen i det moderne samfund opstår der et skel mellem arbejde og fritid, og med det følger to identiteter for arbejderen. Den ene identitet opnås gennem arbejdet, den anden qua fritiden med familien. På samme tid kan opfattelsen af, at arbejdet er et middel til fritiden og familielivets opretholdelse. En instrumentalisering kan opstå og arbejdsrytmen får betydning. De fleste har en forståelse af en arbejdsdag på 7-8 timer fordelt på ugens fem første dage. En lærers arbejdstid svinger i perioder, hvor der er ekstra opgaver i forbindelse med faget fx skole-hjem-samtaler, lejrskoler etc. Dette kan påvirke arbejdsrytmen negativt og føre med til at lærerne føler en overbebyrdning af arbejde.

I følge Danmarks Lærerforening er der i 2014 8.000 lærere, der har nedsat arbejdstid (DLF, 2014). Tallene understøttes af en rundspørge DR Nyhed foretager 2014 blandt 842 lærere. Her siger 65%, at de overvejer at forlade lærerfaget som følge af skolereformen og reglen om fuld tilstedeværelse (Politikken, 2014).

I Kirsten Krogh-Jespersens bog *Lærerprofessionalitet – illusion og vision!* Påpeger hun, at "staten interesse i at holde udgifterne til uddannelsessystemet ned må afbalanceres med den samtidige optagethed af arbejdets kvalitet" (Krogh-Jespersen, 2005: 36). Hermed mener hun, at staten anser merværdien i lærernes arbejde for vigtigere end selve brugsværdien. Hun henviser til, at læreruddannelse, løn og arbejdsvilkår bør ligge samfundet mere på sinde, for at opnå en kvalificeret arbejdskraft (ibid.).

At statens optagethed ligger i merværdien, kan bl.a. også ses i opgavens problemfelt, hvor jeg henviser til, at lærerne ved lovindgrebet i 2014 ikke får tilstrækkelig løngodtgørelse for tidligere forhandlingsaftaler, hvor lærerne har afstået for højere løn i forhold til arbejdstidsaftaler. Afslutningen på lærerlockouten blev et lovindgreb, hvilket var en krænkelse af "Den danske model", der er bygget op gennem en lang demokratisk tradition.

Med denne top-down styring bliver der med skolereformen samme år indført fuld tilstedeværelse for lærerne på mange skole, som på sin vis kan siges at frarøve lærerne den frihed i forståelse af selvforvaltning af arbejdsvejen, da lærerarbejdet inkluderer refleksivitet, som jeg beskriver i afsnittets indledning.

Med indførelse af folkeskolereformen i 2014 øges elevernes timetal. Fremover skal elever fra børnehaveklassen til 3. klasse i skole 30 timer ugentligt, eleverne i 4.-6. klasse skal få et timetal på 33 timer og endelig får udskolingseleverne til og med 9. klasse 35 timers skolegang. Undervisningsmæssigt er det en øgning af tid på henholdsvis 3 timer i ugentligt indskoling, 9 timer på mellemtrinnet og 6 timer ugentligt i udskoling + 2 timers ekstra til valgfag. Den øgede undervisning fordrer øget forberedelsestid for lærerne, der skal forberede en mere varieret⁹ og differentieret undervisning.

⁹ En varieret undervisning dækker over inddragelse af it, bevægelse i undervisningen, inddragelse af støtte/to lærere, åben skole (ud af huset undervisning) ect.

Danmarkslærerforening redegør med et vejledningshæfte for sine medlemmer at: *"lærerne med lovindgrebet har fået både pligt og ret til at være på arbejdsstedet i den fulde arbejdstid"* og at *"fra 1. august 2014 er der ikke længere regler for, hvor mange dage om året lærerne må arbejde"* (DLF, august 2014). Denne bestemmelse flyttes med lov 409¹⁰ ud til forvaltning af de enkelte skolers ledere.

Globaliseringen og de heraf følgende statsbestemte mål- og rammestyringer er moderniseringsbestræbelser der påvirker lærerarbejdet. Krogh-Jespersen hævder at disse ydre faktorer er medvirkende til, at lærerarbejdet trækker mod en definering som professionelt, da hun ser en tendens til, at en modernisering af den offentlige sektor er sat på dagsordenen (ibid.). Diskursen om lærerarbejdets professionalisering, mener Krogh-Jespersen, er tredelt. De tre komponenter er de politiske krav til lærerarbejdets gennem indfrielse af mål, de faglige organiseringsprofessionsstrategier, som beskrevet i afsnittet om den klassiske forståelse af professionalisme samt den udøvende lærers egne interesser og forståelsesformer (ibid.)

Tillid til folkeskolen og trivslen i folkeskolen skal styrkes blandt andet gennem respekt for professionel viden og praksis.

Læreridentitet – det interpersonelle

Undersøgelser af hvorfor lærerstuderende søger ind på læreruddannelsen viser "at de gerne vil arbejde med mennesker". Men mennesket er ikke en entydig størrelse, vi er præget af vores historie og vi påvirkes af de mennesker vi er iblandt. Vi er sociale væsener der trives bedst når vi indgår i relationer.

I formålsbeskrivelsen til folkeskoleloven 2006, der også er gældende i dag skal skolen *"give eleverne kundskaber."*

I teksten *"God anderledeshed i undervisningen"* påpeger Thomas Ziehe (1947-), at der kan være udfordringen med at opfylde netop kravet om at give kundskaber til eleverne. Han siger, at der er sket en ændring i rammerne for det selvfølgelige, og at der er nogle reaktionsmønstre der er årsagen til disse vanskeligheder. Det ene reaktionsmønster kalder han *informativisering* og det dækker over, at vi i vores senmoderne verden har rig mulighed for at få informationer i form af billeder, lyd og tekst. Dette gør at unge, siger Ziehe, i en undervisnings situation godt kan give udtryk for at de *"godt ved det i forvejen"*. Herved kan det være vanskeligt for læreren at finde på nye vinkler på emnerne (Ziehe, 2004: 66). Til informativiseringen mener Ziehe også der hører et plausibelt mønster, hvor vi ved præsentationen af noget nyt, straks vil vide, hvor det ender. Ziehe mener dette muligvis skyldes, at vores hverdag er blevet meget uformel. Han mener unge foretrækker det konkrete og direkte frem for det abstrakte. En lærer taler dog ofte om ting der ikke er håndgribelige i undervisningen, dette kan være udfordrende for læren, og for at holde de unges motivation bygger læreren bro mellem det stof der skal læres til motivationen hos de unge. Problemet, siger Ziehe, er at brobygningen tager rigtig meget energi, så

¹⁰ Lov 409 er en lov om lærernes arbejdstidsregler der bliver udformet i forbindelse med decentraliseringen af arbejdstidsbestemmelser ved folkeskolereformen.

lærerne kan blive udbrændte. I denne informalisering, mener Ziehe at lærerens vej til at løse problemet didaktisk.

I teksten diskuterer Ziehe også vores forståelse af begrebet skole. Han siger at vi bruger det på to måder. Den ene måde er i det han kalder livsverdenen. Her er skole at sammenligne med en computers software fx læringskultur og habitus. Den anden måde hvorpå vi bruger skole er i systemverdenen. Det er den måde vi oftest bruger begrebet, og han siger det typisk er den måde politikere bruger begrebet skole på (Ziehe,2004: 71) i systemverden er skole lig med identitetsproces, intern kritik og decentralisering. Ziehe selv er mest optaget af livsverdenen som har sidestiller med *læringskultur*, som har at gøre med menneskers mentalitet. Han siger at man i læringskulturen kan have to tilgange: værdier eller identitet. Værdi-tilgangen er en "back to basics", med et normsæt der bør være indlysende, som eleverne skal indordne sig under uanset om de vil eller ej. Med denne læringskultur tilgang er vi tilbage til folkeskolens formålsparagraf i 1935 og før, men man kan også ane den i 2014 i formålsbeskrivelses formulering med at det er skolen der skal give eleverne kundskaber, herved får læreren monopol på viden og kan fastsætte et værdisæt (Ziehe,2004).

Profession og tillid

Et af målene i folkeskolereformen var at *genfinde tilliden til folkeskolen gennem respekten for professionel viden*, men hvad gemmer der sig bag professionsbegrebet og hvordan kan det knyttes til tillid? Dette vil jeg med udgangspunkt i Harald Grimens tekst *Profesjon og tillit* komme nærmere på.

I bogen "Profesjonsstudier" af Anders Molander og Lars I. Terum karakteriserer de professioner som erhvervstyper, der udfører tjenester baseret på teoretiske kundskaber erhvervet gennem specialiserede uddannelser (Molander og Terum, 2013: 13). Molander og Terum hævder, at i takt med et samfunds udviklingen og en befolknings øgede vidensniveau, opstår der et behov for, at de praktiske problemer som offentlige institutioner oplever, løses af professionelle med specialiserede teoretiske kundskaber. Det kan for eksempel være behovet for, at en befolkning kan læse eller besidder naturfaglige kompetencer, hvilket kræver en underviser med en speciel faglig og pædagogisk viden til at varetage opgaven. Læreren er altså i besiddelse af noget, samfundet ønsker sig, idet denne har kundskaber, som ikke er tilgængelige for alle. Læreren formidler en viden, som denne har fortolket til at løse den praktiske opgave samfundet stiller. At opgaven løses på en kompetent måde, beror på tillid med ansvaret lagt ved den professionelle. På den måde kommer de professionelle til at forvalte store samfundsressourcer og opnår gennem deres profession en identitetsmagt, de kan udnytte. Modsat medfører tillidserhvervet, at samfundet kan stille den professionelt udøvede til regnskab for, hvad der er, at denne gør – en retfærdiggørelse (Molander og Terum,2013).

Netop forståelsen af, hvad tillid gør, når det sker relationelt tager Harald Grimen, i sin tekst *Profesjon og tillit*, fat på det. I generel forstand er tillid, når tillidsgiveren tager en risiko og giver noget fra sig til nogen i god tro (Grimmen, 2008). Tillidsgiveren bliver herved sårbar, da varetægten af dette noget er skønsbaseret. Der ligger en udtalt forventning mellem begge parter, som

kan være differentiell. Når forældre sender deres børn i skole, overlader de barnet i skolens varetægt og det beror på et skøn om varetægten af barnet forløber som forventet. Generelt er vores forhold til professionelle præget af, at vi overlader dem noget af værdi. Hvis de gensidige forventningerne er langt fra hinanden, kan tilliden føles misbrugt og tillidsgiveren kan føle det som udøvelse af magt. Dette behøves nødvendigvis ikke være af ond vilje, men det kan være de midler og evner tillidsmodtager har eller ikke har til rådighed der forårsager mistilliden (Grimmen,2008). Alternativet til tillid er flere nedskrevne regler og love, som igen fordrer kontrol.

Tillid til professionelle bygger på en tillid til den professionelles kompetencer, og som lægmand kan du sjældent andet, da tilliden er asymmetrisk. I nogen tilfælde er disse professionelle inden for det private, som advokater og privat praktiserende læger, andre gange drejer det sig om tillid til offentlige professionelle som sygehusvæsenet og skoler. Den sidste gruppe kategoriserer vi under det offentlige, og som sådan er denne erhvervsgruppes en del af velfærdsstaten. Ifølge Molander (Molander og Terum,2013) kan man tale om en velfærdsstat, *når staten på grundlag af retslige forpligtigelser sørger for dækning af visse grundlæggende behov hos borgerne* (Molander: 161) Dette kunne være statens dækning af en befolknings behov for at læse og skrive. Samtidig med at staten har en forpligtigelse opstår en tilsvarende krav hos befolkningen. Det bliver fx en ret, at gå i skole. Mange velfærdsstatslige ordninger kendetegnes ved, at det giver de professionelle i dette erhverv et rum til at skønne fordelingen af goder og tolke regler. (Molander,2013). Molander hævder at dette skøn kan medføre to problematikker: 1: den retsstatslige udfordring, hvor det gælder konsekvenserne med hensyn til principperne og ligestilling og forudsigelighed. 2: den demokratiske udfordring, der omhandler kontrollen af udførelsen af lovgivernes vedtagelse, herunder muligheden for at ansvarliggøre beslutningstagerne, hvor der ikke findes klare beslutningskriterier, men netop kun skøn (Molander,2013). Jeg vender hermed tilbage til dette afsnits indledning, hvor Molander og Terum definerer en professionel som en der hævder at kunne noget kognitivt, som andre ikke kan. Professionen kunne være lærerfaget, der qua deres faglige viden og praksis erfaring trækker en parallel mellem det kognitive og det normative, hvor ydelsen er i alle mands tjeneste. Dermed opstår retten til at udføre et bestemt erhverv med en specifik arbejdsopgave som fx at undervise. Offentlighedens anerkendelse af en erhvervsgruppe som professionel, indebærer at staten tildeler professionen myndighed, idet den betror professionen efter bedste skøn, at udføre visse tjenester til alle mands bedste (Molander: 162). Det paradoksale ser jeg i, at målbeskrivelsen for skolereformen er at *genfinde tilliden til folkeskolen gennem respekten for professionel viden*, kommer efter KL lockoutede 69.000 overenskomst ansatte lærere i 2013. Ifølge Harold Lasswells (Laswell 1936, I Molander: 163) handler politik om *"who gets what, when, and how"*. Dette tolker Molander som at politik betragtes fra sin output-eller resultats side. Det der står i fokus er, hvad udfaldet bliver af iværksættelsen af formelle vedtag (Molander, 2013). Derfor er det nærliggende at se på en undersøgelse af reformen out-put.

Jeg vil herefter redegøre for og diskutere en kronik skrevet af Niels Christian Sauer udgivet i fagbladet Folkeskolen august 2017. Niels Christian Sauer er skoledebattør og tidligere lærer. I kronikken opsummerer Sauer resultatet af reformens tre hovedformål.

Første hovedformål er *styrkelse af fagligheden*, udmålt i Nationale tests med fokus på børnenes læsefærdigheder. Sauers hovedpointe er, at testene ikke er valide, da målingerne er upræcise og henviser til professor Jesper Bundsgaard. Hernæst præciserer Sauer, at der er et svagt fald i læsefærdighederne. Sammenlignes Sauers påstand med Undervisningsministeriets landsrapport for Nationale Tests 2016, så konkluderes det, at der er et mindre fald i læsning for årgangene 4., 6., og 8. klasse, mens resultatet for 2.klasse er uændret. Sauers konklusion stemmer derved overens med Rapporten. Sauers tredje punkt i undersøgelsen af reformens virkning af punktet *styrkelsen af fagligheden* henviser han til udvikling af elevplanerne, som lovmæssigt blev fremlagt som et didaktiskværktøj til lærernes forberedelse. Med indførelse af heldagsskolen og lov 409's krav om fuldtilstedeværelse ønskede regeringen at give lærerne et redskab til at tilrettelægge en differentieret undervisning, til evaluere af den enkelte elevs udbytte af undervisningen og barnets alsidige udvikling samt en skriftlig dokumentation til skole-hjem-samarbejdet (Sauer,2017).

Jv. Folkeskoleloven § 13, stk. 2. I § 13, stk. 2, som der her henvises til, står der:

Som led i undervisningen skal der løbende foretages evaluering af elevernes udbytte. Evalueringen skal danne grundlag for vejledning af den enkelte elev og for undervisningens videre planlægning.

I en komparativ spørgeskemaundersøgelse der indgår i et følgeforskningsprogram på 250 skoler fordelt rundt om i Danmark foretaget af Viden til Velfærd (VIVE), viser det at lærerne kun i en vis grad anvender elevplanerne, som de er tilsigtet. Således var der i 2016 kun 52% af de adspurgte lærere der brugte elevplanerne i høj grad.

Da jeg i specialet ønsker at anvende en kvalitativ metode, vil jeg inddrage en undersøgelse fra et eksplorativt udviklingsarbejde baseret på individuelle interview og fokusgruppe interview af lærere på 13 folkeskoler i efteråret 2016. Her udtrykker lærerne løsningsforslag til hvordan fremtidige læringsforme skal udformes for at være optimale i praksis. Gennem interviewet får vi et indblik "indenfor", som jo netop er en af den kvalitative metoders sigte.

Ønsker til fremtidige læringsplatforme:

- Redskabet bliver enkelt, overskueligt og brugervenligt.
- Redskabet bliver fleksibelt og giver mulighed for tilpasning til den enkelte skoles eller fagprofessionelles behov.
- Det nødvendige IT-udstyr er til rådighed på skolerne.
- Der afsættes tid og ressourcer til opkvalificering og teamsamarbejde.

(VIVE, 2016. Interview)

Andet hovedformål er *forbedring af trivsel*.

I kronikken fremhæver Sauer, at der ifølge KORA¹¹ er 71% af danske skolebørn glade for deres skole. Året før i 2016 var det 74% der var af samme mening. Der er altså sket et fald af børn der er glade for

¹¹ Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning. 2017.

skolen. På samme tid viser det at 82 % af eleverne synes deres skoledag i 2017 er for lang, mens det i året før reformen var 43% der syntes det samme. Undersøgelsen er en spørgeskemaundersøgelse.

Der imod har Niels Egelund i 2017 stået for en interviewundersøgelse af børn med særlige behov. Her viser resultatet at 24% af disse børn føler sig så dårligt tilpas, at de tildeles ekstra støtte. På samme tid viser undersøgelser fra Arbejdstilsynet at der er sket en markant stigning i vold mod lærere i folkeskolen. I alt var der 75 udrykninger og 48 påbud (Arbejdstilsynet, maj, 2017). En lærer på en folkeskole på Fyn siger: "Jeg har oplevet at blive slået af en elev i 4. klasse. Jeg tror, hun reagerede i afmagt«, fortæller Charlotte Johansen, lærer på Broskolens afdeling Rolfsted".

Charlotte Johansen fortsætter: »Jeg tænker, at jeg er på en rigtig god skole, hvor vi er gode til at tage hånd om hinanden. Når man oplever at blive slået, er kollegerne der straks. Det er ikke flovt at have en voldsom oplevelse med en elev, man er ikke en dårlig lærer af den grund. Men man kan sige, at det er anderledes at være lærer i dag end tidligere. Og det er anderledes at være barn i dag«.

I en rundspørge Arbejdstilsynet har foretaget i forbindelse med udgivelsen af rapporten giver lærerne udtryk for, at de ikke ønsker at indblande politiet, da det ofte gør sagen værre.

Et andet af tiltag i styrkelsen af trivselsindsatsen var inddragelse af pædagogerne i samarbejde med lærerne. Her har Dansk Evalueringsinstitut lavet en kvalitativ undersøgelse sammensat af en indledende deskresearch til afdækning af de eventuelle arbejdsområder de to faggrupper med fordel kan samarbejde om. Undersøgelsen andendel er spørgeskemaer og et lille antal interviews af enkelte lærere og pædagoger. Af undersøgelsen fremgår det, at samarbejdet mellem lærere og pædagoger endnu ikke er etableret, fortrinsvist grundet mangel på tid. (Danmarks Evalueringsinstitut, maj, 2017).

Ifølge Sauer er bevægelse fremmede for læring (Sauer, 2017). Dette medførte i reformen et lovkrav om mere bevægelse. jv. § 15

§ 15. Undervisningstiden skal tilrettelægges, så eleverne får motion og bevægelse i gennemsnitligt 45 minutter om dagen.

Men i kronikken fremhæver Sauer, at der stadig ikke er bevægelse nok i undervisningen. Dette understøttes af cand.scient. i idræt og kulturformidling, Torben Hansen, der siger: "Læringsaktiviteter og bevægelse skal sammentænkes i højere grad. Det skal give mere mening for at vi kan få de større elever og lærerne med".

Han fortsætter: "Lærerne har fået mindre tid til forberedelse, og de føler sig mere presset - de skal have mere stof ind i undervisningen, og det er ikke motiverende for lærerne at tage aktiviteter ind, som ikke understøtter læringen".

Skolereformens tredje målsætning er *reproduktion af negativ social arv*. Til spørgsmålet om dette mål er indfriet, siger Sauer, at det centrale tiltag med lektiecafe aldrig rigtig slog igennem. Ifølge Sauer varetages lektiecafeerne ofte af en person, typisk en pædagog (Sauer, 2017).

Sauer afrunder kronikken med henvisning til en Gallupundersøgelse, fra Berlinske Tidende august 2017, hvor 18% af adspurgte forældre tror reformen har gjort skolen bedre, mens 33% mener reformen decideret har gjort skolen dårligere (Sauer, 2017)

Konklusion

Samfundet har udviklet sig fra et standssamfund hvor en gejstlig interesse satte dagsordenen for skolens formål. For at understøtte dette formål og for at opretholde standen var der krav til læreren om at leve som et kristent, ydmygt menneske. Senere udviklede samfundet sig til et industrisamfund, hvor der var brug for færdigheder og arbejdsmetoder, her var lærers arbejde at demokratisere og danne børnene. I dagens globale samfund er menneskelig viden blevet en værdi, som samfundet meget gerne vil have en storproduktion af. Læreren skal nu give viden og have fokus på kundskaberne. I den tidligste tid var der en markant regelstyring af læren. Med udbredelsen af demokratiseringen og fokus på dannelse blev der givet mere autonomi til læreren. Arbejdet byggede på tillid. I dag med reformen er der tests og dokumentationer af meget af det arbejde læreren udfører og måling af resultater af børnene. En mistillid er sneget sig ind. Jeg kan kun konkludere at samfundets behov og dets udvikling afspejles tydeligt i forståelsen af en lærer.

Kritik af metode

i specialet har min metode været kvalitativ. Dette ville jeg også vælge en anden gang, men i stedet for at have en historisk vinkel på specialet, ville min tilgang være med udgangspunkt i reformimplementeringen og jeg ville lave individuelle interview, da jeg på den måde ville få en ønsket fænomenologisk tilgang, der ville være føre mig ind i lærernes "livsverden".

Referencer:

Attrup, Mikael, debatindlæg, Politiken, 13.marts, 2013. Hentet 09.12.2018 fra: <https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art5450333/Hvor-lang-forberedelsestid-tror-du-din-kirurg-har>

Arbejdernes Landsforening, 2012. hentet d. 11.12.18 fra: <https://arbejderen.dk/artikel/2004-09-01/1-september-1871-f-rste-danske-fagforening-stiftes>

Bangsholm, Claus. *Studie ABC 24/7*. 2012. Hentet d. 12.12.18 fra: <https://indd.adobe.com/view/fe65bdf-475d-4c33-9ef3-b85351290608>

Baudrillard, Jean.2002. Stanford Encyclopedia of Philosophy rev. 2007. Hentet d. 12.12.2018 fra: <https://plato.stanford.edu/entries/ baudrillard/>

Bitsch, Kirsten. Aug. 2018. Speciale. Master i læringsprocesser *Gruppearbejde – en naturfaglig udfordring*.

Bonderup, Gerda. 2009. Danmarkshistorien.dk *Landbosamfundet, Købstadssamfundet 1784-1848 og Reformperioden1750-1800*. Hentet 10.12.18 fra: <https://danmarkshistorien.dk/perioder/den-yngre-enevaelde-1784-1848/landbosamfundet/>

Bonderup, Gerda. 2009. Danmarkshistorien.dk *Reformperioden1750-1800*. Hentet 10.12.18 fra: <https://danmarkshistorien.dk/perioder/den-yngre-enevaelde-1784-1848/reformperioden-ca-1750-1800/>

Bruner, Jerome. 1998. *Uddannelseskulturen*. Munksgaard.

Bush, H. i Andersen, Sebastian Horst, Rie Troelsen A. M., Kjærnsli, M. kap.3. *PISA og andre komparative undersøgelser*. UVM 2003 "Inspiration til fremtidens naturfaglige uddannelser – en antologi". Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr.8.

Coninck-Smith, Ning De. 2015, bd.5 *Da skolen blev alles*. Carlsberg Fonden.

Christensen, Esben. I Folkeskolen.dk. 30.september 2016. *Forskning: fire grunde til flugt fra folkeskolen*. Hentet 09.12.2018 fra: <https://www.folkeskolen.dk/594153/forskning-fire-grunde-til-laererflugt-fra-folkeskolen>

Danmarkshistorien.dk.2013, *Bilag til skoleloven, 29.juli, 1814*. Hentet d.11.12.18 Fra: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/bilag-til-skoleloven-1814/>

Danmarkshistorien.dk.2013, *Anordning til Almue-Skolevæsenet på landet i Danmark, 29. juli 1814*. henter d. 15.12.18 fra: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/anordning-for-almue-skolevaesenet-paa-landet-i-danmark-af-29-juli-1814/#ankertop>

Danmarks Lærer Forening. August 2014. *lov 409 – udvalgte regler*. Hentet d. 15.12.18 fra: https://www.dlf.org/media/962619/dlf_Lov409-pdf.pdf

Danmarks Statistik. 2001. *Byggeri og boligforhold*. Statistisk Årbog. Hentet 12.12.18 fra: <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=2179&sid=bygge>

Danmarks Statistik, Kvindeinformation. Hentet 12.12.18 fra: http://www.kvinfo.dk/files/kilde_pdf/Kilde156.pdf

Dansk Statistik, *Dansk byhistorie 1750-1950*. Hentet 10.12.2018 fra: <https://www.sa.dk/da/undervisningstilbud/videregaende-uddannelser/kildepakker/dansk-byhistorie-1750-1950-kildepakke/>

Danmarks. Statistik, 1850- 1900. Hentet. 19.12.18 fra: <http://static.uvm.dk/Publikationer/1998/150.pdf>

Ebert, Jørgen. 2018, Ugle. *Bernhard Severin Ingemann*. Hentet 11.12.18 fra: http://www.ugle.dk/b_s_ingemann.html

Ebert, Jørgen. 2018, Ugle. *Nicolai Frederik Severin Grundtvig*. Hentet 11.12.18 fra: http://www.ugle.dk/n_f_s_grundtvig.html

Gjerløff, Anne Katrine og Jacobsen, Anette F., Nørgaard, Ellen og Ydesen, Christian: *Da skolen blev sin egen 1920-1970*. Danske skolehistorie bind 4. 2014. Aarhus Universitetsforlag

Grimen, Harald og Molander, Anders, 2008. 3.oplag *Profesjon og skønn*. I Molander, Anders og Term, Lars Inge (red.) *Professionstudier*. Oslo, Universitetsforlaget

Grimen, Harald. 2008. 3.oplag *Profesjon og tillid*. I Molander, Anders og Term, Lars Inge (red.) *Professionstudier*. Oslo, Universitetsforlaget

Hansen, Anette Eklund. 2012. *Folkeskolen Skole i 200 år*. Hentet d. 11.12.18 fra: https://skole200.dk/wp-content/uploads/2014/08/Artikel_Boerneliv_1920_30.pdf

Hansen, Berit. 2003. *Dannelse af CVU'er*. Hentet d. 14.12.18 fra: <http://www.uddannelseshistorie.dk/images/pdf/a-2003-berrit-hansen.pdf>

Heller, Knud Erik. 2009. Den Store Danske Encyklopædi. *Samfund*. Hentet d. 10.12.18 fra: http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Menneskets_grundvilk%C3%A5r/samfund

Henriksen, Holger: *Skole*. I Den Store Danske Encyklopædi, Gyldendal. 2014. Hentet 07.11.2018 fra: http://denstoredanske.dk/Erhverv%2c_karriere_og_ledelse/P%C3%A6dagogik_og_uddannelse/Skole_og_SFO/skole

Henriksen, Holger: *Skole*. I Den Store Danske Encyklopædi, Gyldendal. 2018. Hentet d. 31.10.18 fra http://denstoredanske.dk/Erhverv,_karriere_og_ledelse/P%C3%A6dagogik_og_uddannelse/Skole_og_SFO/skole

Holm, Claus. 2015. *Læring som duelig livsform*. Dimissionstale af institutionsleder Claus Holm, DPU. Aarhus: Aarhus Universitet.

Holm-Larsen, Signe. 2016. *Dansk skolehistorie*. Den Store Danske Encyklopædi. Hentet d. 10.12.18 fra: http://denstoredanske.dk/Erhverv,_karriere_og_ledelse/P%C3%A6dagogik_og_uddannelse/Skole_og_SFO/dansk_skolehistorie

Institut for Folkesund. 2014. Hentet d. 14.12.18 fra: <http://www.hbsc.dk/downcount/HBSC-Rapport-2014.pdf>

Jacobsen, Bo m.fl. *Fænomenologi*. S. 218-238 i Brinkmann, Svend og Tanggaard, Lene. 2015, 2.udg. *Kvalitative metoder – en grundbog*. Hans Reitzels Forlag.

Jensen Wiben, Thomas. 2011. *kognition og konstruktion. To tendenser i humaniora*. Samfundsvidenskab.

Johansen, Hans Christian. 2016. Den Store Danske Encyklopædi. *Danmarks erhvervsudvikling*. Hentet 10.12.18 fra: [http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/%C3%98konomisk_historie/Danmark_\(Erhvervsudvikling\)](http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/%C3%98konomisk_historie/Danmark_(Erhvervsudvikling))

Kaspersen, Lars Bo. 2001. 2.udg. Anthony Giddens – introduktion til en samfundsteoretiker. Hans Reitzels Forlag.

Kommunernes og Regionernes Løndatakontor (KRL) i Børne- og undervisningsudvalget (BUU) 2016-2017, alm. Bilag 27. 1.november 2016. Hentet d. 09.12.2018 fra: <https://www.ft.dk/samling/20161/alm-del/BUU/bilag/27/1683842/index.htm>

Kommunernes landsforening (KL), 2016. Rapport. *Rekrutteringssituationen på lærerområdet*. Hentet 09.12.2018 fra: https://www.dlf.org/media/10164486/kl_rekrutteringssituationen-paa-laeredomraadet.pdf

Kommunernes Landsforening (KL). 04.december 2012. *Rapport om KL's strategiprojekt om effektiv anvendelse af lærernes arbejdstid*. København. Hentet d. 14.12.2012 fra: http://www.kl.dk/ImageVault/Images/id_58304/scope_0/ImageVaultHandler.aspx

Krogh-Jespersen, Kirsten. 2005. *Lærerprofessionalitet – Illusion og vision!* Forlaget Klim.

Larsen, Steen: *Ole Bole kom i skole*. Skolens historie i Danmark. 1.udg.2.opl. 1989. Gjellerup & Gad.

Lauersen, Per Fibæk. Kristensen, Hans Jørgen (red.). 2017. *Didaktikhåndbogen- Teorier og temaer*. Hans Reitzels Forlag.

Lauersen, Per Fibæk, Moos, Lejf, Olesen, Henning Salling og Kirsten Weber. 2005. *Professionalisering, en grundbog*. Roskilde Universitetsforlag

Petersen, Erik Strange. 2009. Danmarkshistorien.dk. *Det unge demokrati 1848-1901. Befolkningsudviklingen*. Hentet 10.12.18 fra: <https://danmarkshistorien.dk/perioder/det-unge-demokrati-1848-1901/>

Politikke, 2014. Hentet 16.12.18 fra: *To ud af tre lærere overvejer at skifte job* <https://politiken.dk/indland/uddannelse/art5509923/To-ud-af-tre-l%C3%A6rere-overvejer-at-skifte-job>

Scheel, Agnethe Finnemann, 22.april 2013. *Lockout har ændret vores syn på lærernes arbejde*. I A-Uddannelse, hentet 09.12.2018 fra: <https://www.altinget.dk/uddannelse/artikel/lockout-har-aendret-vores-syn-paa-laerernes-arbejde>

Skyggebjerg, Louise Karlskov. 2017. Danmarkshistorien.dk Hentet d. 11.12.18 fra: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/industrilandet-danmark/>

Sauer, Niels-Christian. Aug. 2017. *Fakta om reformen år 4*. Folkeskolen.dk. Hentet 19.12.18 fra: <https://www.folkeskolen.dk/613528/fakta-om-reformen-aar-4>

Undervisningsministeriet 1975. betænkning nr.789 *Skolestart*. Hentet d. 12.12.18 fra: https://www.foxylex.dk/media/betaenkninger/Skolestart_1.pdf

Weinreich, Torben. 2012. Gyldendal. *Skoleloven af 1814*. hentet d. 11.12.18 fra: http://denstoredanske.dk/Historien_om_b%C3%B8rnelitteratur/Overgangen_1780-1820/Skolen/Skoleloven_af_1814